

להתהלך

לפני א־להים
באור החיים

ביאורי מקראות על פרשיות התורה

חומש ויקרא

נערכו בידי חברים מקשיבים
מתוך שיעורי

הרב אורי הולצמן

עיר הקודש ירושלים ת"ו
אדר תשפ"ג

העורכים:
הרב אליעזר רובנוביץ
הרב אברהם וינשטיין

For comments related to the book
shiurimholzman@gmail.com
RESPONSA RTF
(718) 436-2260
1322 47th st Brooklyn N.Y. 11219

להערות
בענייני
הספר:
052-7615923
holzman923@gmail.com

To listen to the Shiurim
on the phone
073-2951367

לשמיעת השיעורים:
מערכת קול הלשון

To subscribe for receiving
the weekly articles by E-mail
shiuriholzman+subscribe@googlegroups.com

להרשמה לקבלת
המאמרים השבועיים:

עיצוב ועימוד: ארי' יארמיש
054-8400711
עיצוב כריכה ושערים: ג. ויסקופף

בְּאֱלֹהִים אֶהְיֶה דֹּבֵר
בִּיהוָה אֶהְיֶה דֹּבֵר:

בְּאֱלֹהִים בְּטַחֲתִי לֹא אִירָא
מֶה יַעֲשֶׂה אָדָם לִי:

עָלַי אֱלֹהִים נִדְרֶיךָ
אֲשַׁלֵּם תּוֹדַת לְךָ:

כִּי הִצַּלְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת
הָלֹא רַגְלִי מִדָּחִי

לְהַתְּהַלֵּךְ
לִפְנֵי אֱלֹהִים בְּאוֹר הַחַיִּים:

(תהלים נו)

כוס של ברכה

צנא מלא בברכת ה'
לידידי ורעי אחי וראש

הרב שמואל הורוויץ שליט"א
ועזרתו כנגדו מרת פעסי תחי'

נין ונכד לרבנו השל"ה הקדוש, מוקיר ורחים רבנן ואיהו
גופיה צורבא מרבנן, באהבת התורה חשקו ובה יהגה,
ביתו כמדבר לתלמידי חכמים.

אשר נשאו ליבו ונדבה רוחו לשאת בעול החזקת
הדפסת הספר על חומש ויקרא

ה' יהיה בעזרתכם, אך טוב וחסד ירדפוכם כל ימי חייכם,
אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד

באהבה וידידות
אורי הולצמן

ספר זה מוקדש לכבוד ידידי
הרב דוד פורמן שליט"א
ראש מכון אלף ביתא בארה"ב

אשר כל מפעלות לימוד התנ"ך שואבים את השראתו ממנו, ומכוחו וכוח
כוחו עולה קרן לימוד התורה שבכתב, וזכות הרבים וזכותו שלו עומדת
לו לעד

י"שר חיליה דהאי גברא רבה, אשר מחוכמתו הרבה אני נהנה עצה ותושייה
ואשר עומק עיונו בפסוקי תורתנו ואהבתו העזה לדבר ה' מהווים עבורי סמל
ודוגמא

והיה כעץ שתול על פלגי מים ועל יובל ישלח שרשיו והיה עלהו רענן ולא ימיש
מעשות פרי

ברגשי תודה, הערכה והוקרה

אורי הולצמן

It is my pleasure to recommend this fascinating new sefer by R' Uri Holtzman. Rabbi Holtzman is renowned both in Israel and in the United States for helping to spearhead a renaissance of learning in Tanach, among lomdei yeshivos far and wide. He takes his students on a wondrous journey into "omek peshuto shel mikra", allowing them to perceive the depths of both the Chumash itself, as well as difficult-to-understand ma'amarei chazal. He does not sermonize; he appeals to the mind. But he does so in a way that is spiritually enlightening in surprising ways. His approach helps his students discover profound and life-altering meaning in Chumash, giving them an approach to learning the text that feels solid and contains the ring of truth. He helps his students fall in love with Chumash, as if discovering a treasure for the very first time.

sincerely,
David Fohrman

ברכת אהבה וידידות

לכבוד ידידי המופלג הגאון

הרב דוד אהרן סופר שליט"א

רב שכונת אגן האיילות גבעת זאב

אשר נהינתי ממנו עזרה ותושייה וידיו נכונו עמי אף בספר זה
ואור ידידותו מאיר את דרכי, בענוות חן ונדיבות לב

ברגשי הוקרה

אורי הולצמן

לכבוד הרב אורי הולצמן

אשר בשיעוריו הוא מקרב את העיסוק בתורה שבכתב

לליבותיהם של ישראל

ומגלה בה אוצרות שאין כמותם

רובי והלין רוטנברג

בס"ד

ברכת אב

שמחתי באומרים לי על הופעת ספרו החדש של בני בכורי הלן באהלה של תורה מנעוריו בשקידה רבה, יראתו קודמת לחכמתו, הגאון רבי אורי שליט"א.

ב"ה כי זכה וספרו הקודם "להתהלך" על חומש בראשית התקבל באהבה ובחיבה בקרב תופסי התורה ומבקשי יראת ה', ועתה מוסיף והולך בחיבורו החדש על חומש שמות. ואתפלל שגם ספר זה יהיה לתועלת להגדיל תורה ולהאדירה, לעורר הלבבות באורח חיים למעלה למשכיל.

ואברכהו מקרב לב בברכת 'ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה', והברכה אחת היא לך ולנוות ביתך הרבנית תליט"א שתזכו יחדיו לראות בטוב צאצאיכם הולכים בדרכי אבות מתוך בריאות ונחת אורך ימים ושנות חיים וכל טוב סלה.

אשר מולצח

יעקב קאפיל שווארץ

רב ואב"ד קהל 'אהלי יעקב' - באיאם

ברוקלין נ"י

ב"ה, ערב חנוכה שנת תשפ"ג

ידידי המופלג מאוד, איש אמונים, אמן אצלו תורה שבכתב ותורה שבעל פה. מוכתר בנימוסין וכולו אומר כבוד לכל אדם, רבי **אורי הולצמן** שליט"א, מיקירי קרתא דירושלם תבנה מהרה. נין ונכד לאותו צדיק לוחם מלחמות ה' רבי משה בלויא זצ"ל. הרבה פעמים כבר ביקר אצלי כאשר הוא בא לכאן להפיץ תורה בין מבקשיה, ומצאתי אותו **'סופר** מהיר מפלש אמנה' - שסופר כל תיבה במקרא, ובא בכך לידי הבנה גדולה במקראות.

גם הפעם לא פסח על ביתי, ונכנס ובא ותלמודו בידו, ספר פרי מחשבתו העמוקה - והוא ספר **'להתהלך** לפני האלוהים באור החיים', על ספר בראשית. ונפלאתי על רוב כשרונו להקיף ולהשכיל בדברי תורה.

ואמנם כל דבריו מיוסדים על מסורות חכמינו ז"ל, לא זו מהם, והם הם עמודי ספרו באמונה ובתמימות. נתתי שמחה בלבי כאשר ראיתי ת"ח יודעים את התורה שבכתב ומחדשים בה בטהרה.

גם אני הקטן האוחז בשיפולי גלימת חכמים, ומברכו ברכת הדיוט שיזכה עוד ועוד להרבות בהבנת התורה, בשמחה וטוב לבב, ויפוצו מעיינותיו חוצה. ויתקיים בו: "אני ה', נאמן לשלם שכר טוב **למתהלכים לפני**".

בכבוד וידידות

יעקב קאפיל שווארץ

יצחק לעבאוויטש

רב ור"מ דקהל יראים
וואודרידזש נ.י.

לדידי חזי לי ספר יקר ונפלא אשר בשמו יקרא "להתהלך" וחמותי ראיתי אור חדש המאיר עיני המחכים להבין ולהקיף פסוקי התורה ופרשיותיה בהבנה יתירה ע"ד הפשט - וידועים לשון רבינו רשב"ם ריש פ' וישב מה שנתוכח עם זקינו רבן של ישראל רש"י זי"ע בפירושים אחרים לפי הפשטות המתחדשים בכל יום עיי"ש (ועי' דברי תורה להגה"ק בעל מנח"א זצ"ל מה"ד' אות קי"ג קי"ד) ודכירנא למו"ר בעמ"ס למטה יששכר ושאר ישוב זצ"ל שדיבר פעם בקידושא רבא [שאז עסק הרבה בפירושי פשטני התורה*] שב"ק פ' וישב בכונת דברי הרשב"ם - ופי' הכונה בהקדם ספה"ק אגרא דכלה בשם תיקוני זוה"ק תיקון י"ג עה"פ (פ' בראשית ג' ח') וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך - בג"ן - סדרים דאורייתא לרוח היום פרשיות התורה הם ער"ה כמספר רוח היום עיי"ש לפי דרכו בקודש - ומו"ר הוסיף דיש עוד לרמז קול ה' מתהלך בתורה בג"ן סדרים לרוח היום לפי הענין שנתחדש בזמן ההוא - מורה להם התורה הדרך הנכון (עי' בספרו שאר ישוב עה"ת על פסוק הנ"ל) - ובזה הסביר כונת רבינו הרשב"ם לפי הפשטות המתחדשים בכל יום - דמתחדש בכל יום דרכים 'לצורך הדור' גם בפשטות התורה וד"ל.

ומקורו בפסוק פ' עקב (ט' י') ויתן ה' אלי את שני לוחות האבנים כתבים באצבע אלהים ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל - ודרכו"ל במד"ר אחרי מות (כ"ב א') ואפי' מה שתלמיד ותיק עתיד לומר לפני רבו כולן נאמרו למשה בסיני שנא' (קהלת א' י') יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא חבירו משיב עליו כבר היה זה לעולמים - ועי' תוס' יו"ט פ"א דאבות מ"א בלשונו הטהור חוצב להבות אש וז"ל אחת היא לאמה כנסת ישראל שקבלוה ברה היא לילדתה התלמידים בנים הם לה' מה שעתיד תלמיד ותיק 'לחדש' הכל קבל משה וכו' [ועי' בספר שאר ישוב על פרש"י פ' תולדות על פסוק אם יעקב ועשיו].

ובזה נבין כונת רבינו החת"ס זי"ע עה"ת פ' אמור (עמוד נ"ו) עה"פ והוא אשה בבתולי' יקח וגו' ר"ל כי זה הכה"ג לא יסתפק במה שהניחו לפניו הראשונים - כי מחוייב להוסיף אומץ ולחדש סברות בתורה ולתקן תקנות חדשות - והסברות הישנות שחדשו אחרים הם

* זכרתי ימים מקדם בגעגועין - שמו"ר זצ"ל למד אתנו מדי שבוע חומש רש"י וכו' בדיוק הפשט ובאש קודש [שעד"ז כתב חיבורו על רש"י] כמנהג רבותינו נ"ע - מרביצי תורה ללמד לתלמידים הי"ו - רש"י ורמב"ן וכו' - ולנסות התלמידים לידע מדרגת ידיעתם והבנתם - ע"כ יש לצעוק מרה ככרוכיא על הזנחת לימוד חו"ר אצל תלמידי ישיבות כעת שנתרבה דרכי הלומדות ושכלית וכו' וד"ל ואכמ"ל.

בבחי' אלמנה וגרושה וכו' כ"א בתולה מעמיו - כלומר מה שהי' נעלם מעמיו וכו' יראה הוא לחפש אחריו וכו' עיי"ש לשוה"ט ודו"ק.

[ולפום ריהטא קשה קצת דהלא רבינו החת"ס זי"ע בהסכמתו על ספר נפלא כסף נבחר (ק"ס כללים וסוגיות) כותב בזה"ל הספר הזה יהי' מורה דרך ללומדי תורה איך יקבצו יד על יד - א' לאחת עד שיהיו דברי תורה משוננים בפיהם - כל סוגיא שמורה בכל וערוכה וערוכה - וכזה יהי' כל חובר חבר מחוכם - כי החדש אסור מן התורה בכל מקום - ונסתגר בדברים ראשונים אשר כבר הי' לעולמים ובעקבותיהם נלך וכו' עיי"ש ודו"ק. וצריכין לחלק בין הלכה לאסוקי שמעתא - ובין אגדה ודרכי"ל במילי דאגדתא וכו' שמשם מקור מוצא לגדרים ותקנות לצורך הדור וצ"ע ואכמ"ל [וכע"ז מחלק בספה"ק ייטב לב בהקדמה עיי"ש דברים מתוקים בד"ה והנה שמת' וכו']. וז"ל רבינו החיד"א בשם הגדולים מערכת ספרים (אות סב דרשות הר"ן) הנה בחלק הפלפול והמשא ומתן להוראה כמעט רבני ישראל האמתיים בלכתם ילכו דרך השי"ס וכל הגאונים והפוסקים וכו', אך בחלק הדרשות נשתנו אופניהם וסדריהם למיניהם, והיודעים בהם יתנו עדיהם למראה עיניהם, עיי"ש שהאריך בענין זה בהיקף גדול כדרכו בקודש].

אשר ע"כ נתעוררתי לבא בכתובים בשבחו של ת"ח מירושלים עיה"ק הרה"ג מוה"ר אורי האלצמאן נ"ו שזיכו אותו מן השמים להבין ולהשכיל ולהקיף פרשיות התורה ונ"ך - באופן נפלא וכתבם וחרטם עלי גליון בספר הנ"ל - ובזה הפיץ אור חדש על הרבה מאמרי חכ"ל שמובנים יותר על ידי ביאורו בפסוקי התורה - והרבה יסודות הנצרכים להדור יולים להוציא מביאורים כאלו.

וכמ"פ שהיה בביתי ודברנו בד"ת נוכחתי לדעת כחו בחידושי תורה לפי דרכו בתושב"כ ובתושבע"פ ובגדולי המפרשים וכו' ובעיקר גודל חביבותו לקדושת אה"ק וביאורי המקראות בגבולי הארץ בכל פרטיה - דין רפיש לי' מזקיני הגה"ק אור עולם בעל לב העברי זצ"ל [חתן דו"ז רבן ומאורן של ישראל מקאלאמייע זי"ע] - השי"ת יהי' בעזרו בהפצת חלקו בתורה בבריות גופא ונהורא מעליא עדי נזכה כולנו לבגצבב"א.

כו"ח כאור בוקר ה' וישב כ"א כסלו שנתשפ"ג לפ"ק

יצחק בן מוהר"ר שלמה לעבאוויטש

חופהקה"י וואודרידזש נ.י.

הערה: מש"כ הרשב"ם שנתוכח עם זקיני רש"י והודה לי שאילו היה לו פנאי היה צריך לעשות פירושים אחרים לפי הפשטות המתחדשים בכל יום ע"כ - אין הכונה ח"ו דרש"י התחרט על פירושו - דפירושו בודאי הוא מסיני נצח לדורות וכו' - רק הודה שצריכין לחדש 'עוד' לפי הדור - והבן כי זה ברור - וכאן המקום להעתיק קצת מלשון רבינו הרמב"ן בהקדמתו הנפלאה לפירושו עה"ת כולו להבת שלהבת אש וז"ל ועתה דע וראה מה אשיב שואלי דבר בכתובת פרוש התורה אבל אתנהג כמנהג הראשונים להניח דעת התלמידים יעפי הגלות והצרות הקוראים בסדר בשבתות ובמועדים ולמשך לבם בפשטים ובקצת דברים נעימים לשומעים ליודעים חן עיי"ש.

רח' בבא סאלי 19, ביתר עילית
טל' 02-5807816

בס"ד, תאריך: י"א אב תשנ"ז

במה איתן ספר זה האטו "אויפער" פאר הארץ וליינען קערדלעך,
אז נאך זי האט "יד" באשטעלן דאן די אזוי נאכאנא, אלע, די "יד"
האט די ספר נאכאנא אלע עניני הויז.

אשר את מלכו בזה יום בשנה בשנת תשנ"ה
המלך המשיח ביום הזה יבא ויגדל
ביום הזה יבא ויגדל ביום הזה יבא ויגדל

(Handwritten notes at bottom)

[illegible]

אוריאל
מנחם
משה

דורשי ציון

ללמוד וללמד
לשמור ולעשות

בס"ד

מוצש"ק וישב

ערב חג האורים תשפ"ג

לכבוד ידידי הגאון הרב **אורי הולצמן** שליט"א, מרבני בית המדרש דורשי ציון.
זכות היא עבורי לשלוח דברי ברכה לרגל הוצאת ספרו השלישי, מאמרים נפלאים ומאירים
על פרשיות ספר שמות. זכינו, והרב יושב ומעשיר את כותלי בית המדרש של דורשי ציון
בשש השנים האחרונות, ואף עמד תקופה ארוכה בראשות סניף הכולל בירושלים. שיעוריו
בעומק עיון הפשט פותחים לחברים רבים צוהר חדש לעיון המקרא. הבחנות עמוקות וקישורים
מפליאים בין פרשיות שונות במקרא, ולאחר ההתבוננות בקשרים וברמזים אלו מוארים יסודות
וערכים שהתורה מדגישה את חשיבותם הרבה בכל דור ודור. לימוד תכליתי של המקרא להבנת
והכרת ערכי התורה האלווקיים באופן עמוק ומופנם. לימוד באופן זה של המקרא המזכיר את
לימודו של בן עזאי כמו שדרשו על הפסוק בשיר השירים 'צָאֲרָךְ בְּחֻזֵּי'; "בשעה שהיו
חורזים בדברי תורה ומדברי תורה לנביאים ומנביאים לכתובים והאש מתלהטת סביבותיהם
והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני. וכי עיקר נתינתן מהר סיני לא באש היו נתנין, שנאמר
'וההר בוער באש עד לב השמים'. בן עזאי היה יושב ודורש והאש סביבותיו. אזלון ואמרון לרבי
עקיבא רבינו בן עזאי יושב ודורש והאש מלהטת סביבותיו. הלך אצלו ואמר לו שמעתי שהיית
דורש והאש מלהטת סביבך. אמר לו הן. אמר לו שמא בחדרי מרכבה היית עסוק. אמר לו לאו,
אלא הייתי יושב וחורז בדברי תורה ומתורה לנביאים ומנביאים לכתובים והיו הדברים שמחים
כנתינתן מסיני, והיו ערבים כעיקר נתינתן וכן עיקר נתינתן מסיני לא באש היו נתנין. הה"ד 'וההר
בוער באש'" (שה"ש רבא א).

הצורך להעמיד את הלימוד באופן הנכון והמועיל והתכליתי ביותר. לימוד של דבר ה' בכתבי
הקודש, לימוד שמביא להכרה בהנהגת הקב"ה ויחודו, לימוד שמחזק את קרבת האלוקים של
הלומד. ערכי המקרא המהווים את הבסיס לדרשות חז"ל, את המהות השורשית והגבולות
לדרשות שמהם יוצאת התורה שבעל פה, הינו כה מהותי ולא ניתן לנתק את לימוד התורה
שבעל פה מלימוד התורה שבכתב. את ערכו העצום של לימוד זה מעצים הרב המחבר בלימוד
ספרי המקרא. יה"ר שספר זה יהיה חלק מסדרת הספרים על כל כ"ד ספרי הקודש שיושלמו
בשנים הקרובות ויאירו את אור התורה שבכתב לכלל ישראל.

אברהם צוויג

ראש רשת הכוללים 'דורשי ציון'

דורשי ציון - ביתר עילית ע"ר | ת.ד. 50054 ביתר עילית 9050101

טל': 02-538-8444 | פקס: 02-5808516 | דוא"ל: dorshei@dorshei.org

חשבון לתרומות: 12-290-73316 מוכר בתרומה לפי סעיף 46. מס' עמותה 580532455

עם הספר

ברגשי הודיה לבורא עולם ובשמחה רבה הננו מגישים בזה את הספר "להתהלך לפני אלוקים באור החיים" לפני קהל ה' חפצי חכמה ודעת העוסקים בתורת ה'.

הורתו ולידתו של ספר זה מאסופת גיליונות הנערכים מתוך שיעורי הרב אורי הולצמן ויוצאים בס"ד לאור עולם על ידינו מדי שבוע בשבוע בענייני הפרשה והמועדים מזה כחמש שנים. את הגיליונות הללו אספנו כאן תחת קורת גג אחת, ליתן לפני המעיינים את ההזדמנות לעמוד על הרעיונות שעלו בגיליונות אלו על פי סדר המקראות. ומכיוון שרבו הגיליונות מלהיקבץ לתוך ספר אחד, חילקנו אותם לפי פרשיות ולפי חומשים, באופן שכל ספר יכלול חומש אחד ועוד ספר אחד על מועדי השנה.

שמו של הספר "להתהלך" מבטא אולי יותר מכל את מהותו: המעיין בו ימצא כי האדם מתהלך תמיד לפני ה', ודרכו היא דרך של התקדמות והתפתחות תמידית לקראת הטוב השלם. הבנה זו שזורה בכל פרשה מפרשיות תורתנו הקדושה, ואמנם כך היא גם דרכה של תורתנו הקדושה עצמה - ככל שמוסיפים לעיין בה משתנים הדברים ומוסיפים טעם ולקח טוב, ואור החיים הבוקע ממנה מאיר באור גדול על הליכות האדם המתהלך לפני אלוקים; מתוך העיון החוזר והנשנה מאירים הדברים באור חדש, והם נקראים מזווית ראייה חדשה שלא נתגלתה מקודם; היטב חשנו בדבר במהלך עבודתנו על ספר זה: העיון והעיסוק בדברי תורתנו הקדושה האיר לנו פנים חדשות של ממש עד שעמדנו וקראנו: ברקאי! משום כך, מהווה פרסום הדברים שמחה גדולה עבורנו על ההזדמנות להציע את החידושים המאירים הנובעים מתוך תורת הרב אורי הולצמן לפני המעיינים, זאת מתוך תקווה שישגרו אלינו את דעתם, הערותיהם ומחשבותיהם לאור הנאמר, ולוואי ויתלבנו הדברים כדרכה של תורה.

סגנון המאמרים מושפע עמוקות מצורת הדפסתם המקורית כגיליונות שבועיים; גיליונות אלו באו לסקור באופן קצר עניינים נכבדים, ולהעניק מבט קל כמעוף הציפור על פרשיות שלמות ופעמים אף חומש שלם. משום כך, פעמים נדמה כי הכותב אינו טורח דיו לפרש שיחתו ולבססה בראיות, ובאמת, כידוע לשומעי השיעורים בעל פה, אין הדבר נובע אלא ממבנהו של הספר, ועוד חזון עמנו להדפיס את אריכות הדברים הנצרכת כפי שהיא באה לידי ביטוי בשיעורים הנמסרים בעל פה. מסיבה זו עצמה עתיד הקורא להיתקל ביסודות שונים החוזרים על עצמם, פעמים בארוכה ופעמים בקצרה, ואף לגלות שינויים בין מאמר אחד לחברו; אין בכך בכדי להקשות על הקריאה, ואם יבחן הקורא כל מאמר לגופו הוא עתיד בס"ד למצוא בו טעם וכן רב.

דרך הלימוד עליה מתבססים המאמרים היא מתוך הקשבה עמוקה ועדינה לדבר ה' שבספר התורה המסור בידינו. לימוד הפסוקים במהלך השיעורים והחזרה עליהם מתוך רצון כנה להבינם הולידו בקרב השומעים חיבור וקשר עמוק עם מילות התורה; העיון התדיר בדברי חכמינו בתלמוד ובמדרשים העוסקים בפירושי המקראות והנסיון להבינם ולפרשם ייצר חוליה נוספת בשלשלת הזהב הארוכה של לימוד התורה ומסירתה, מימי חז"ל ועד ימינו אנו; מתוך המשמוש בדברי חז"ל צפו ועלו להם ההנגדות והשינויים שבין פרשה לפרשה אותם דרשו חכמינו בדרשותיהם, ונתחדדו הצלילים הדקים הנשמעים מתוך מילות הקודש, ונתעורר הצורך לשלב את הרגשות העמוקים המסתתרים בין קפלי השורות על מנת להבין מה ה' שואל מעמנו, ולחבר את המדרש וההלכות המסורות בידינו אל מקורם בפסוקי התורה. פעמים שנתייסדו השיעורים על מאמר חז"ל הדורש את הפרשה באופן מסוים, כאשר במהלך השיעור לומד הקורא כיצד נובעים דברי חכמינו מעומק פשוטי המקראות באופן נפלא ובהיר, ופעמים שנתייסדו על מהלך רעיוני אחר, ששורשיו נעוצים בתחילת הספר או הפרשה; בפעמים אחרות השיעורים מיוסדים על הקשבה לצלילי המילים והצורה בה משתמשת התורה הקדושה בדבריה.

לנגד עינינו עמדו תמיד דבריהם הקדושים של חז"ל: וכפטיש יפוצץ סלע, מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות - אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים; בכל מקום היו דברי רבותינו מפרשי התורה הראשונים והאחרונים נר לרגלי מוסר השיעורים ושומעיו כמו גם לרגלי עורכי ספר זה, ואף שלא בכל מקום הבאנו את דברי המפרשים הרי שכל מעיין ימצא בנקל כי כל דברינו מבוססים על דבריהם, על השאלות שהם ז"ל העלו, ופעמים אף על הפתרונות שהם ז"ל מצאו לאותן השאלות.

משום כך, עלינו לציין בפני הקורא כי הלימוד בספר זה חובה עליו להיעשות לאחר ידיעת התורה שבכתב בידיעה עמוקה וקרובה, ובפרט כאשר הדברים עוסקים בפרשה מסוימת - אל ימהר לחרוץ משפט על הרעיונות המובעים בו קודם שיעיין היטב בפסוקי התורה ובמגוון הגדול והרחב של מפרשי התורה הראשונים והאחרונים, אשר רק לאחר ההיכרות עם דבריהם פנינו אנו להעלות את השיעורים על הכתב.

מאליו מובן כי מלאכה כבירה זו לא נעשתה על ידי אדם אחד בלבד. חברים אנו בחבורת ידידים מקשיבים, ומתוך הלימוד בחבורה ומתוך שמיעת השיעורים מפי הרב אורי הולצמן עלו הדברים ונתבררו. תודה עמוקה אנו חבים לרב אורי הולצמן שליט"א המכה על ראשו ואומר לנו גדלו!, ומלמדנו דרך חיים ונתיבים עמוקים בימה של התורה שבכתב. אנו מקווים כי יעלו הדברים לרצון לכבוד תורתנו הקדושה ולכבוד לומדיה די בכל אתר ואתר.

העורכים

ירושלם ת"ו

דברי תודה

עם צאת ספר נפלא זה לאור עולם הנני מודה מקרב ליבי לאבי שבשמים שנתן חלקי בתורתו וזיכני לעסוק בפסוקיה הקדושים של תורתנו לפני ידידים וחברים מקשיבים מזה כמה וכמה שנים, עד שבמהלכן עלו בידינו ביאורים בהרבה עניינים, ובס"ד כעת עולים הדברים על שולחן מלכים, ומאן מלכי - רבנן. והנני בזה בתפילה לפניו יתברך כי יאזרני חיל להוסיף ולהתהלך לפניו ולאור באור החיים.

תודתי נתונה לחברי בית המדרש, רבותי, חבריי ותלמידי, אשר מכוחם ובעזרתם נעשתה העבודה הגדולה הזאת לאורך כל השנים; חשקם של שומעי השיעורים להעמיק בפסוקי התורה שבכתב, בדברי נביאינו הקדושים ובפסוקי הכתובים ובמה שדרשו חכמינו ז"ל מתוך עומק הכתובים הוא הוא שהוליד את פרץ היצירה אשר תוצאותיו מונחים לפני הקורא בספר זה.

ספר זה לא נכתב על ידי: הוא פרי יוזמתם של העורכים ברוכי הכישרון -, ידידי הרב אליעזר רובנוביץ שליט"א וידידי הרב אברהם וינשטיין שליט"א. הם נטלו על עצמם את המשימה הגדולה הזאת, ובעמל רב הקשיבו במשך שנים לשיעורים מדי שבוע בשבוע והעלו על הכתב את אשר עלה בידם. סמוך ובטוח אני כי יכולותיהם וכשרונם הרב ניכרים לעיני כל מעיין בספר זה. רגשי תודתי נתונים להם אפוא, יחד עם תודת הקוראים והלומדים העתידים להתבשם מן הברק המתגלה בכתיבתם הנעימה, הברורה והמאירה.

חובה גדולה חב אני להוריי שליט"א ולהורי אשתי שליט"א, [כאן המקום להזכיר את נשמת מורתי חמותי מרת אסתר מושקא ע"ה אשר תמיד היה לעיניה את העמל בתורה כמשאת חייה יהי הדברים כאן לזכרה הטוב] אשר מלווים אותי עד היום הזה בכל עת. מאליו מובן כי מאומה מכל מלאכתי לא היה בא לעולם לולא אשתי היקרה חוה שתחיה, אשר כל אשר לי שלה הוא, ומכוח אישיותה בלבד אני צועד בכל יום, ומכוחה צועדים ובאים כל צאצאי היקרים, אשר אף להם אני חב תודה בפני עצמה.

אורי בן הרב משה הולצמן

תוכן

.....

מבוא

האזר כי טוב - זה ספר ויקרא 1

פרשת ויקרא

קרבן עולה - כליל לה' 7

עבודת המליקה 12

האוהל מועד והמזבח בעבודת הקרבנות 21

פרשת צו

קרבן העצים 29

קרבן מנחה - אכילה מאשי ה' 38

ופתח אהל מועד תושבו יומם ולילה שבעת ימים 44

ושמרתם את משמרת ה' 47

פרשת שמיני

עז וחדוה במקמו 53

קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל 60
משה רבינו - ספר שמות, אהרן ובניו - ספר ויקרא

קרבן חטאת 69

אזון האלקים אשר נקרא שם 73

תוכן

פרשת תזריע

- 79..... מהות הטומאה והטהרה
- 83..... פרשת הנגעים

פרשת מצורע

- 93..... וְלָקַח לַמִּטָּה שְׁתֵּי צִפֹּרִים חַיֹּת טְהוֹרוֹת
- 98..... פרשיות הטהרה של ספר ויקרא ופרקי משניות מסכת ברכות
- 102..... קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא

פרשת אחרי מות

- 111..... כִּי בָעֲנֹן אֶרְאֶה עַל הַכֹּהֵן
שְׁתֵּי כְּנִסוֹת לִפְנֵי וּלְפָנִים: כְּנִסָּה שֶׁל מֹשֶׁה וְכְנִסָּה שֶׁל אֶהֱרֹן
- 119..... אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם - קֹדָשִׁים תִּהְיוּ

פרשת קדושים

- 127..... וְשִׁבַּת קֹדֶשׁ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִילָנוּ
- 134..... וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה
קרבן שלמים (א)
- 138..... וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה
קרבן שלמים (ב)
- 143..... קֹדֶשׁ הַלְוִיִּם לַיהוָה

פרשת אמור

- 159..... הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך

תוכן

169	וַיִּנָּזְרוּ מִקִּדְּשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
177	בַּחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי תַּחֲגֹגוּ אוֹתוֹ
189	חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם

פרשת בהר

199	וְשַׁבְתָּה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַה'
205	שׁוֹקִיו עֲמוּדֵי שֶׁשׁ מִיָּסָדִים עַל אֲדָנִי פֶזַע
211	לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ

פרשת בחוקותי

223	אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ - שִׁתְּהִיו עֹמְלִים בַּתּוֹרָה
228	מִבְּנֵי פֶרֶשֶׁת הַבְּרִכּוֹת
237	וְהִקִּימֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם

מבנה ספר ויקרא

249	עֲמִידָה לִפְנֵי ה'	(תחילת הספר)
254	בְּזֹאת יָבֵא אֱהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ	(לפרשיות אחרי מות - קדושים)
259	וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל	(לפרשת אמור)
264	לָתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֻלָּמִּים	(לפרשת בהר)
270	בְּעֶרְכָּךְ נִפְשֹׁת לַה'	(לפרשת בחוקותי)

— |

| —

— |

| —

מבוא

הָאֹר כִּי טוֹב - זֶה סֵפֶר וִיקְרָא

א"ר סימון, חמש פעמים כתיב כאן אורה כנגד חמשה חומשי תורה:
וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי אֹר - כנגד ספר בראשית שבו נתעסק הקב"ה וברא את
עולמו.

וַיְהִי אֹר - כנגד ספר ואלה שמות שבו יצאו ישראל מאפילה לאורה.
וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב - כנגד ספר ויקרא שהוא מלא הלכות רבות.
וַיַּבְדֵּל אֱלֹקִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ - כנגד ספר במדבר שהוא מבדיל בין
יוצאי מצרים לבאי הארץ.

וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לְאֹר יוֹם - כנגד ספר משנה תורה שהוא מלא הלכות רבות.
(בראשית רבה ג, ה)

ספר ויקרא הוא הספר האמצעי העומד במרכז ספר התורה.
ספר ויקרא הוא גם הספר היחיד שכולו מצוות, הלכות ודינים. בשאר חומשי התורה
יש רצף של סיפור מאחד לשני; סיפור האבות והשבטים של סוף ספר בראשית מוביל
לתחילת ספר שמות, ובניין המשכן של סוף ספר שמות מתחבר עם תחילת ספר במדבר
בסידור הדגלים סביב המשכן והמסעות במדבר. וכך גם סוף ספר במדבר בחניית בני
ישראל בערבות מואב, מתחבר עם תחילת ספר דברים המספר אודות הימים האחרונים
בחיינו של משה רבינו ודבריו אל כל ישראל. ספר ויקרא לעומת זאת, כמעט אינו נוטל
חלק ברצף הסיפור של עם ישראל, מלבד שני חלקים: א. הפסוק הראשון "וַיִּקְרָא אֶל
מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר" המתחבר אל סוף חומש שמות; שאחר שהיה
משה מנוע שם מלהיכנס אל המשכן, בתחילת ספר ויקרא הקב"ה קורא לו ומזמין אותו
פנימה. ב. המתואר בסוף פרשת צו ותחילת פרשת שמיני אודות שמונת ימי המילואים
וכניסת נדב ואביהוא ביום א' ניסן. ומלבד שני מקומות אלו, אין הספר מתאר את הרצף
הסיפורי של עם ישראל.¹

1 ויש עוד סיפור אחד בסוף פרשת אמור אודות האיש המקלל, וראה מאמרנו ונקדשתי בתוך בני
ישראל [מבנה ספר ויקרא ג] מה שהתבאר שם על מיקום הסיפור הזה שם.

להתהלך - חומש ויקרא

ואולם למרות זאת, כל הספר כולו מסודר סביב אותם שמונת ימים של ימי המילואים, ובעיקר סביב הסיפור של אותו יום א' ניסן, היום המיוחד שבו הוקם המשכן ונטל עשר עטרות, אשר תוך כדי השמחה הגדולה פרץ ה' פרץ בשמחה ומתו שני בניו של אהרן נדב ואביהוא. החלק הזה בסיפור של עם ישראל, הוא הציר המרכזי של ספר ויקרא, בו מדריכה התורה כיצד כן ניתן לעמוד לפני ה' ואף להגיע אל מדרגת השמחה מבלי להיכשל בחטא ולהגיע לתוצאות קשות כאלה.

נמצא, שכאשר אנו מביטים על מכלול חמישה חומשי התורה, אנו רואים את הרצף הסיפורי בתחילה ובסוף, ודווקא באמצע ובמרכז יש הרבה הלכות. ואולם כאשר מסתכלים על המרכז בפני עצמו, על ספר ויקרא, אנו רואים סדר הפוך; בתחילה ובסוף יש הרבה הלכות, ואילו באמצע ובמרכז נמצא חלק הסיפור של הקמת המשכן ומיתת נדב ואביהוא שהכול סובב סביבו.

ספר ויקרא מביא מהלך של הרבה הרבה הלכות; פרטים רבים בכל קרבן וקרבן, דקדוקים רבים בכל אחד מדיני הטומאה והטהרה, ומצוות רבות של קדושה לכהנים ולישראלים. כפי שיתבאר בהרחבה בס"ד במהלך הספר, נדב ואביהוא נכנסו אל הקודש פנימה מבלי ההכנה של היראה הנדרשת, והתיקון לכך בדרך לעשות את הכניסה בצורה נכונה כולל סדר שלם של כללים קפדניים ופרטים דקדקניים, בהם נוצרת מסגרת של יראה טרם הכניסה אל מקום הקדושה והשכינה. רק מתוך היראה והזהירות ניתן להתקרב ולהיכנס אל הקודש פנימה, יחד עם סדר מיוחד של עבודת הכהן גדול בפרשת אחרי מות.

ומטעם זה, מיד אחר חטא נדב ואביהוא הוזהרו הכהנים שלא לשתות יין:

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר. יֵין וְשִׁכָּר אַל תִּשְׁתְּ אֶתָּה וּבְנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם. וְלֹהֲבִדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר. וְלִהְיוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֲלֵיהֶם בְּיַד מֹשֶׁה. (ויקרא י, ח-יא)

הכניסה אל הקודש פנימה צריכה להיעשות מתוך צלילות הדעת, המאפשרת להבדיל בין דבר לדבר, בין קודש לחול, בין טמא לטהור, ואפילו בהבחנות דקות. התורה של ספר ויקרא כוללת את פרטי ההלכות של סדרי קדשים וטהרות, דברים שלא ניתן לעמוד עליהם אלא תחת עיון מעמיק.

ואולם כאן באים חז"ל ומגלים, שלימוד אלו ההלכות הינו דווקא בבחינת אור! כשאדם נמצא בחושך, הוא לא יכול להבחין ולדקדק בין דבר לדבר והוא נכשל בדרך הילוכו. רק

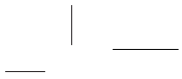
באמצעות האור הוא יכול לראות את דרכו וליזהר מן המכשולים והברקנים. ועל הדרך
הזו המשילו חז"ל במסכת סוטה (דף כא,א) את התורה לאור, ואמרו:

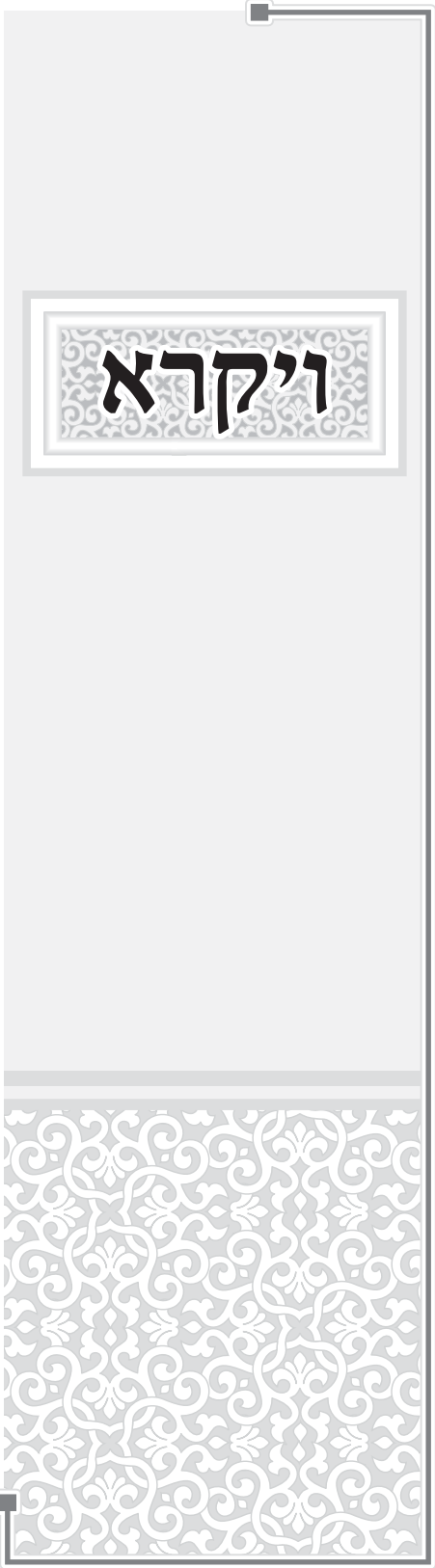
משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה, ומתיירא מן הקוצים ומן
הפחתים ומן הברקנים ומחיה רעה ומן הליסטיין ואינו יודע באיזה דרך מהלך.
נזדמנה לו אבוקה של אור, ניצל מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים,
ועדיין מתיירא מחיה רעה ומן הליסטיין ואינו יודע באיזה דרך מהלך. כיון
שעלה עמוד השחר, ניצל מחיה רעה ומן הליסטיין, ועדיין אינו יודע באיזה
דרך מהלך. הגיע לפרשת דרכים ניצל מכולם.

האור של ספר ויקרא, על אף שבתחילתו הוא מלא בהלכות של הגבלה והרחקה
מדברים טמאים ואסורים, כל זה אינו אלא בשלב הראשון של הספר, כאשר האדם
מכין את עצמו בתנועת כניסה אל הקודש פנימה. ואולם בפרשת אחרי מות, בפרשה
של סדר עבודת כהן גדול ביום הכיפורים, חל המיפנה, ומשם ואילך מתחיל הספר
לעבור אל תנועה של התפשטות והקרנה מן הפנים אל החוץ, ושם אנו מוצאים מצוות
רבות והלכות רבות של הנהגה בקדושה בצורה חיובית בתוך מרחב החיים, וכמו שאנו
קוראים בפרשיות קדושים את כל המצוות והפרטים שבין האדם לחבירו, בפרשת אמור
את כל מצוות הכהונה והמועדים, ובפרשיות בהר ובחוקותי את מצוות הישיבה בארץ
ישראל בצל השכינה² והרבה הרחבנו במהלך הספר להראות את שתי התנועות האלה
שבתחילת החומש ובסופו, ובעיקר בקונטרס המיוחד על מבנה הספר.
על ספר ויקרא קראו חז"ל את הפסוק:

וַיְרָא אֱלֹקִים אֶת הָאֹרֶץ פִּי טוֹב - כנגד ספר ויקרא שהוא מלא הלכות רבות.

2 ראה במאמר המבוא לספר בראשית להתהלך לפני אלקים באור החיים.

— |

| —

— |

| —

פרשת ויקרא

קרבן עולה - כליל לה'

ספר ויקרא פותח במצות הקרבנות. הדיבור הראשון שמדבר הקב"ה עם משה מאהל מועד הוא "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבֶּקֶר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבְּנֵיכֶם". בפרשתנו אנו קוראים על חמשה סוגי קרבנות: העולה, המנחה, השלמים, החטאת והאשם, כאשר לכל קרבן יש תולדות ואופנים שונים. נושא הקרבנות הינו עמוק מני ים, ובמאמרים אלו לא ניגע אלא בנגיעה בעלמא במהותם ועניינם. במאמר הנוכחי נתמקד בעיקר בקרבן העולה, ובמאמרים אחרים נרחיב עוד בשאר הקרבנות בס"ד.

את כלל סוגי הקרבנות יש לחלק לשתי קטגוריות - העולות והשלמים. כאשר בפרשת יתרו מצווה התורה לראשונה על עשיית המזבח, נאמר "מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ אֶת צֹאנְךָ וְאֶת בְּקָרְךָ" (שמות כ, כא), התורה מזכירה אך ורק את העולות והשלמים. כמו כן בפרשת צו, נאמר בתורה אודות אש המזבח "וְעֵרֶךְ עֲלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים", בעולה ובשלמים כלולים כל שאר הקרבנות. קרבן העולה מבטא בצורה הפשוטה את המושג **קרבן**, קרבן העולה הוא **קדשי קדשים** וכולו עולה כליל לגבוה¹, לעומתו, בקרבן השלמים אין הקרבן כולו עולה כליל, בו נאמר החידוש של אכילת האדם. השלמים לפיכך, אינם אלא **קדשים קלים**.² העולה אם כן, היא אב לכלל הקרבנות העולים כליל, בעוד שהשלמים הם אב לכלל הקרבנות שיש בהם אכילת אדם.

המובן הפשוט של המושג **קרבן** הינו - התבטלות והתמסרות כלפי האלוקים בצורה מוחשית³. קרבן עולה הוא הפותח את פרשת הקרבנות, מפני שהוא הקרבן הבסיסי, העולה כליל וכמעט שלא נשאר ממנו כלום. קרבן זה מבטא בצורה המוחשית ביותר

1 מלבד עור העולה הנשאר לכהנים.

2 וראה במאמר לפרשת צו **קרבן מנחה - אכילה מאישי ה'** שאף הוא ממשפחת קרבן העולה. ובהמשך המאמר יתבאר שגם בשלמים יש את חלק העולה.

3 ראה דברי הרמב"ן בתחילת הפרשה (פס' ט') בטעם מצות הקרבנות "שיהא דמו תחת דמו נפש תחת נפש".

להתהלך - חומש ויקרא

את ביטול המציאות כלפי האלוקים. בקרבן השלמים נאמר חידוש, והוא השותפות שיש לאדם באכילת הקרבן, דבר המורה על ברית השותפות שיש לאדם עם הקב"ה. עיקר זמן הקרבת הקרבנות הרי הוא - בשלשת הרגלים. וזה לשון הרמב"ם בהל' בית הבחירה (פ"א ה"א): "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה, שנא' 'ועשו לי מקדש'". לאור זאת, הבה נתבונן במשנה במסכת חגיגה במחלוקת שבין בית שמאי ובית הלל בעניין קרבנות החג:

בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, הָרִאִיָּה שְׁתֵּי כֶסֶף, וְחֲגִיגָה מֶעֶה כֶסֶף. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, הָרִאִיָּה מֶעֶה כֶסֶף, וְחֲגִיגָה שְׁתֵּי כֶסֶף.
(חגיגה פ"א מ"ב)

שיעור זה של מעה ושתי כסף אינו מן התורה, אלא חכמים הם שנתנו בהם את השיעורים (חגיגה דף ז,א). מחלוקת בית שמאי ובית הלל היא, איזה מן הקרבנות בחג הוא הקרבן החשוב יותר, העולה או השלמים. את המחלוקת הזו, יש לקשור במחלוקת השורשית שנחלקו בה בית שמאי ובית הלל בגמרא מסכת חגיגה:

ת"ר בית שמאי אומרים שמים נבראו תחילה ואח"כ נבראת הארץ, שנא' בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, ובית הלל אומרים ארץ נבראת תחילה ואח"כ שמים, שנא' ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים. (חגיגה דף יב,א)

ברור הוא, כי בית שמאי תופסים לעיקר את סיפור פרק א' של בראשית הפותח בפסוק "את השמים ואת הארץ" שהביאו בית שמאי, ואילו בית הלל תופסים לעיקר את סיפור פרק ב' של בראשית הפותח בפסוק "ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים" שהביאו בית הלל.⁴ לפי בית שמאי, יש לחוות את עיקר סיפור המציאות האנושית מן המבט האלוקי, חוויה המבטלת את מקומו של האדם מול האל. ואילו לפי בית הלל, יש לחוות בעיקר דווקא את סיפור השותפות שיש לאדם עם האלוקים. ממקום זה, נחלקו בית שמאי ובית הלל בעיקר עבודת קרבנות החג, בית שמאי נותנים את הדגש על קרבן העולה, המבטא את ביטול המציאות האנושית וההקרבה הטוטאלית לגבוה, ואילו בית הלל נותנים את הדגש דווקא על קרבן השלמים, המספר את סיפור השותפות של האדם עם הקב"ה. כבר בארנו פעמים רבות, כי בשביל לבנות את הקשר עם הקב"ה בסדר הנכון, קודם

4 וכן בספר המצוות כתב הרמב"ם "והמצוה העשרים, היא שצונו לבנות בית עבודה, בו יהיה ההקרבה, והבערת האש תמיד, ואילו יהיה ההליכה והעליה לרגל והקיבוץ בכל שנה כמו שיתבאר, והוא אמרו יתעלה - ועשו לי מקדש".

5 ראה במאמרנו לפרשת בראשית השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם.

כל יש להעמיד את השלב הראשון בתנועה של התבטלות והתמסרות, ורק לאחר מכן ניתן לגשת אל השלב השני בתנועה של חיבור ויצירת קשר. גם בספר ויקרא במצות הקרבנות מוצאים אנו את שני השלבים האלה, כאשר קרבן העולה מביא עמו את השלב הראשון, ואילו קרבן השלמים מביא עמו את השלב השני.

לאחר שבפרשת ויקרא לימדה התורה על סוגי הקרבנות השונים, בפרשת צו חוזרת התורה לפרש את פרטי מצות כל קרבן וקרבן. התורה פותחת בקרבן העולה:

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. צוּ אֶת אֹהֲרֶן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מִזְבֵּחַ עַל הַלֵּילָה עַד הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד בּוֹ. וְלִבֶּשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנָסִי בַד יִלְבֹּשׁ עַל בְּשָׁרוֹ וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ. וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וְלִבֶּשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן אֶל מַחוּץ לַמִּחָנֶה אֶל מְקוֹם טְהוֹר. וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד בּוֹ לֹא תִכָּהַ וּבִעַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר וְעֶרֶב עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים. אֵשׁ תָּמִיד תֹּקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּהַ.

(ויקרא ו, א-ו)

כאשר נתבונן בפרשה זו נבחין, כי עיקר הפרשה אינה עוסקת כל כך בפרטי קרבן העולה, הנושא המרכזי בפרשה זו הינו דווקא ענין המזבח. מיד לאחר מילות הכותרת "זאת תֹּרַת הָעֹלָה", עובר הפסוק - תוך שימוש במילים "היא הָעֹלָה" כמילות הקשר - לעסוק בעניין המזבח: "היא הָעֹלָה עַל מִזְבֵּחַ עַל הַלֵּילָה עַד הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד בּוֹ". הפרשה גם חותמת בפסוק "אֵשׁ תָּמִיד תֹּקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּהַ". התורה קושרת את עניין המזבח לקרבן העולה⁶, ועל שם קרבן העולה נקרא המזבח "מזבח העולה"⁷.

כפי אשר פתחנו, קרבן העולה מבטא את ההתבטלות הטוטאלית כלפי האלוקים. בפרשה זו, באה התורה להעמיק את משמעותו של קרבן העולה, אשר מלבד היותו קרבן המוקטר כולו כליל, עוד הוא מבטא את היותו כליל גם במרחב הזמן. עיקר זמן העבודה

6 המעיין יראה, שבקרבן עולה, ההקדמה על המזבח הוא המושכל הראשון והפשוט, המקום הטבעי של קרבן העולה הוא על המזבח. ולעומת זאת בקרבן שלמים, נראה שדין הקטרת החלבים על המזבח בא בדרך של חידוש, קרבן השלמים הוא כעין אורח על המזבח. ועיין היטב.
7 שמות לח, א, ועוד מקומות רבים בתורה.

להתהלך - חומש ויקרא

והקרבת הקרבנות הוא ביום,⁸ בקרבן עולה מחדשת התורה את עבודת הקרבן הנמשכת אל תוך הלילה "היא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר", עבודת קרבן העולה אינה מוגבלת בזמן, היא מביאה עמה ביטוי של התבטלות טוטאלית מוחלטת במצב מתמיד.

במשמעות זו, קושרת התורה את עניין המזבח אל קרבן העולה "ואש המזבח תוקד בו", כל המציאות כולה עם כל מרחב הזמן, עומדת ומוקטרת לה' בתמידות. כאן מצווה התורה את מצות "והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה", אש המזבח צריך להיות עומד ומקטיר לה' תמיד.⁹ נשים לב, כי הפסוק "ואש המזבח תוקד בו", חוזר על עצמו ארבע פעמים בפרשה בצורות שונות: "על מוקדה על המזבח", "ואש המזבח תוקד בו", "והאש על המזבח תוקד בו" והפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" החותם את הפרשה. רעיון זה, הוא המסר המרכזי בפרשה.

לאור האמור, מה נפלאים דברי חז"ל (פסחים דף נח, ב), אשר למדו מן הפסוק שבפרשה זו "וערף עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים", כי בקרבן העולה פותחים את הקרבנות שבכל יום ובה מסיימים: "וערף עליה העלה - העולה עולה ראשונה, והקטיר עליה חלבי השלמים - עליה השלם כל הקרבנות כולן". קרבן העולה משמש כמסגרת לשאר הקרבנות הקריבים על גבי המזבח, לתת משמעות שכל המוקטיר על המזבח, מבטא את התנועה של קרבן העולה - תנועה של התבטלות והתמסרות. נבין לפי זה, שגם בקרבן השלמים, אותו החלק המוקטיר על גבי המזבח, הרי הוא חלק העולה שבקרבן, חלק זה מסמל את המובן הפשוט של המושג קרבן, בעוד שהחלק הנאכל על ידי האדם הוא החידוש שהתחדש בקרבן השלמים. מובן אם כן, שבתוך פרשת תורת העולה, כוללת התורה את דיני השלמים בפסוק "והקטיר עליה חלבי השלמים", מפני שחלק זה של קרבן השלמים שייך במהותו לפרשת קרבן העולה. יש להוסיף, שהמילה "חלבי השלמים" איננה מתייחסת דווקא לקרבן השלמים, היא מתייחסת לכל משפחת השלמים, התורה כוללת במילה זו את כל הקרבנות שיש בהם אכילת אדם, אשר בכולם, החלק המוקטיר על גבי המזבח, מבטא את המשמעות הפשוטה של המושג קרבן. נאמר

8 זבחים דף צח, א. וכן רוב המצוות (החייבויות) זמנן ביום, כגון: שופר, לולב, ציצית ועוד מצוות. בהזדמנות אחרת יש להרחיב על משמעותו של "הלילה", אשר במקרא, הלילה הוא הזמן האלוקי שבו אין לאדם שליטה על המציאות. וראה מאמרנו לפרשת בא ליל שימורים הוא לה'.

9 מצוה זו, מעבירה עמה את החוויה של פרק א' של בראשית, אש נצחית המכלה את הכל, אשר אינה מאפשרת מקום של חיים ארציים, כאשר התבאר לעיל. ובכל זאת יש להעיר שאין ביטוי לאש בפרקי בראשית, והי"ע.

מעתה, כי מה שנקרא המזבח **מזבח העולה**, הרי זה מפני שכל הקרב עליו שייך במהותו לקרבן העולה.

מצות תרומת הדשן אף היא, מעמיקה עוד יותר את משמעות ההתבטלות הטוטאלית שבקרבן העולה. לאחר שהוקרבה העולה ונאכלה על ידי אש המזבח, בכל זאת עדיין נשאר משהו זכר מן הקרבן - הדשן, אף את הדשן הזה צריך להקריב שוב לגבוה. זו היא מצות **תרומת הדשן**. התורה נותנת סדר מיוחד לעבודה זו: "וְלִבֶּשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בֶּדֶ וּמִכְנָסֵי בֶדֶ יִלְבֹּשׁ עַל בְּשָׁרוֹ" - יש כאן **לבישת בגדים**, "וְהָרִים אֶת הַדָּשֵׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ" - מרימים **תרומה** מהדשן, כאשר תרומה זו מייצגת כביכול את כל הדשן¹⁰, "וְשִׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ" - גם את הדשן מקריבים כביכול ומחזירים אותו אל המזבח¹¹.

10 בדומה לקומץ המנחה, ראה להלן פרשת צו **קרבן מנחה - אכילה מאישי ה'**.

11 הפסוק בתהלים פרק כ' "ועולתך ידשנה סלה", מתייחס לעבודה מיוחדת זו של תרומת הדשן הנאמר בקרבן העולה.

פרשת ויקרא

עבודת המליקה

ספר ויקרא נפתח במצות הקרבנות. התורה מונה בפרשתנו חמישה מיני קרבנות: עולה, מנחה, שלמים, חטאת ואשם. אולם מלבד החלוקה הזאת לפי שם הקרבן, עוד ישנן כמה חלוקות בתוך הקרבנות הבאות לידי ביטוי מעשי באופן ההקרבה. וכאן ברצוננו להציג כמה מהן:

- החלוקה הראשונה היא בין הקרבנות מן החי הנקראים **קרבן**, לבין הקרבנות מן הצומח הנקראים **מנחה**. העסק העיקרי בקרבנות מן החי הוא סביב הוצאת הדם וזריקתו על המזבח, ואילו בקרבנות מן הצומח הוא בעבודת הקמיצה והקטרתה על המזבח.
- בתוך הקרבנות מן החי ישנה עוד חלוקה, בין הקרבנות מן הבהמה לבין הקרבנות מן העוף: את הבהמות שוחטים מן הצואר, ואילו את העופות מולקים מן העורף.
- ובתוך קרבנות העוף עצמם ישנה עוד חלוקה, בין עולת העוף לבין חטאת העוף: בשניהם אמנם עושים מליקה, אולם את עולת העוף מולקים באופן שמבדיל את הראש מן הגוף, ואילו בחטאת העוף נאמר "וְלֹא יִבְדִּיל" ומולקים אותו באופן שאינו מבדיל את הראש מן הגוף.¹

ובמסגרת המאמר, ברצוננו להתחיל להעמיק ולהתבונן בעבודה המיוחדת הזו, עבודת המליקה, וממנה נוכל ללמוד ולהשליך באופן כללי על כל צורת העלאת הקרבנות לפני ה'. אולם לא נקיף את כל העניין במאמר אחד, ונשלים בע"ה במאמר נפרד.

השחיטה והמליקה

עבודת המליקה היא עבודה מיוחדת במינה; בניגוד לעבודת השחיטה בבהמה שאף בחולין היא מתירה את הבשר לאכילה, עבודת המליקה בעוף אינה מתירה אלא בקדשים בלבד. ויתירה מזו פסק הרמב"ם על פי הגמרא ביבמות (דף לבב), שה"ז שאכל כזית

1 נחלקו רש"י והרמב"ם מה הפירוש "ולא יבדיל", לרש"י (ויקרא ה, ח) אינו מולק אלא סימן אחד, ולהרמב"ם (פ"ז ממעשה הקרבנות ה"ו) אינו מבדיל את הראש מן הגוף.

פרשת ויקרא - עבודת המליקה

מחטאת העוף לוקה שתיים: אחת משום זר שאכל את הקדש, ואחת משום אוכל נבילה; **שכל מליקה נבילה היא, וכשהותרה - לכהנים הותרה, לא לזרים** (רמב"ם פי"א ממעשה הקרבנות ה"ט). הרי שהמליקה יש לה דין של נבילה בפועל כלפי הזרים, ואף על פי כן זו היא העבודה שנצטוו בה הכהנים בקרבנות מן העוף.

וכן דבר נוסף יש מיוחד במליקה, שגם בתוך קרבנות העוף עצמם, אין כל דיני המליקה שווים; כי בעולת העוף יש לעשות את המליקה באופן שמבדיל את הראש מן הגוף, ואילו בחטאת העוף עושים את המליקה באופן שאינו מבדיל. ואמרו במשנה "הבדיל בחטאת ולא הבדיל בעולה - פסל" (משנה זבחים ה, ו). והרי בשחיטה, דיני השחיטה בכל מקום שווים: בין בחולין בין בקדשים, בין בבהמה דקה ובין בבהמה גסה. אבל במליקה, מלבד מה שאינה מתירה בחולין, גם בתוך הקדשים יש לה חילוקים בין קרבן לקרבן. אכן, על אף שתי הבחנות אלה בייחודיותה של עבודת המליקה בקדשים, כל דיני המליקה אינם מופיעים במסכת זבחים יחד עם דיני הקרבנות, אלא דווקא במסכת חולין (דף יט-כב) יחד עם שאר דיני השחיטה. שם במסכת חולין, הקדיש רבינו הקדוש משנה שלימה להקביל את דיני השחיטה מול דיני המליקה:

השוחט מן הצדדין - שחיטתו כשרה. המולק מן הצדדין - מליקתו פסולה.
השוחט מן העורף - שחיטתו פסולה. המולק מן העורף - מליקתו כשרה.
השוחט מן הצואר - שחיטתו כשרה. המולק מן הצואר - מליקתו פסולה.
שכל העורף כשר למליקה, וכל הצואר כשר לשחיטה.
נמצא, כשר בשחיטה - פסול במליקה. כשר במליקה - פסול בשחיטה.

(משנה חולין פ"א מ"ד)

ומתוך כך נראה, שעל אף שהמליקה אינה שייכת אלא בקדשים, אין היא במהותה פעולה **קודשית** כמו שאר העבודות שאמרו עליהן "מקבלה ואילך מצות כהונה", אלא אף היא **בעקרון** בכלל מה שאמרו בגמרא "שחיטה לאו עבודה" (זבחים דף יד, ב).² אכן אמנם צריך לחדד, כי דווקא במליקה כן אמרו מפורש בגמרא (זבחים דף סה, א) ש"קבע לה כהן", ואינה נעשית אלא בראש המזבח. וכך אמרו שם:

ת"ר: "והקריבו" מה ת"ל? לפי שנאמר "והקריב מן התורים או מן בני היונה", יכול המתנדב עוף לא יפחות משני פרידין? ת"ל "והקריבו" אפילו פרידה

2 וראה שם (זבחים יד, ב) בתוספות שהביאו מהר"י מאורליינ"ש שהשחיטה קיימת גם בחולין וגם בקדשים ולפיכך אינה עבודה. ולפי דרכינו, בעקרון גם המליקה בכלל, שהיא המקבילה אל מעשה השחיטה בחולין. וראה הערה הבאה.

להתהלך - חומש ויקרא

אחת יביא אל המזבח. מה ת"ל "הכהן"? לקבוע לו כהן. שיכול, והלא דין הוא: ומה בן צאן שקבע לו צפון לא קבע לו כהן, עוף שלא קבע לו צפון אינו דין שלא יקבע לו כהן? ת"ל "אל הכהן" לקבוע לו כהן. יכול ימלקנו בסכין? ודין הוא: ומה אם שחיטה שלא קבע לה כהן קבע לה כלי, מליקה שקבע לה כהן אינו דין שיקבע לה כלי? ת"ל "כהן ומלק". אמר רבי עקיבא: וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח? אלא מה ת"ל "כהן"? שתהא מליקה בעצמו של כהן. יכול ימלקנה בין מלמעלה בין מלמטה? ת"ל "ומלק והקטיר", מה הקטיר בראש המזבח אף מליקה בראש המזבח. (זבחים דף סה,א)

ועל כן יש להגדיר, שהמליקה בעצמה היא באמת פעולה השייכת בעקרון גם בחולין ומקבילה למעשה השחיטה, ואין דיני צורת המליקה מופיעים אלא במסכת חולין; ובכל זאת הצריכה התורה שתיעשה המליקה דווקא על ידי כהן בראש המזבח, מפאת החיבור שיש בין המליקה וההקטרה, וכפי שיבואר להלן. ואמנם שעצם פעולת המליקה אינה פעולה קודשית, כאשר עושים אותה לצורך הקטרה היא מקבלת פנים של מעשה עבודת קדשים ונחשבת לעבודה³. וכך גם נראית מסקנת הברייתא שאומר רבי עקיבא⁴, שבעצם כלל אין צריך פסוק ללמד שהמליקה בכהן, שזה נגזר מתוך הדין שצריכה המליקה להיעשות בראש המזבח והזר אינו יכול להתקרב אל המזבח, וכל מה שנאמר בתורה הכהן לא בא ללמד אלא "שתהא המליקה בעצמו של כהן" ולא בכלי. ועל כן יש לנו כעת לברר, מהי מהות עבודת המליקה?

הראש והגוף

כשאנו קוראים בפרשתנו את דיני הקרבנות, ניתן להבחין כיצד התורה מדברת על שני מוקדים בבהמה: על הראש ועל הגוף. כך לדוגמא פותחת הפרשה עם סדר עשיית קרבן העולה:

אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד יקריב אתו לרצנו לפני ה'. וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו. וישחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בגי אהרן הפהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח סביב אשר פתח אהל מועד. והפשיט את העלה ונתח אתה לנתחיה. ונתנו בגי

3 ראה זבחים דף סח,ב שמחלקת הגמרא בין השחיטה והמליקה, ש"שחיטה לאו עבודה", ומשא"כ במליקה.
4 ראה שם רש"י שכל הברייתא היא מדברי רבי עקיבא.

אֶהְרֹץ הַכֹּהֵן אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֲצִים עַל הָאֵשׁ. וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים
 אֶת הַנֶּתָּחִים אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַפָּדֶר עַל הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ.
 וְקָרְבוּ וּכְרָעוּ יָרֵחַץ בְּמַיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַה עֲלֵה אִשָּׁה רֵיחַ
 נִיחֹחַ לַיהוָה. (ויקרא א)

הדבר הראשון שעשים בעת הקרבת קרבן, הוא הסמיכה על הראש. וכך בכל הקרבנות
 לאורך הפרשה, כאשר מפרטת התורה את צורת עשיית הקרבן, הדבר הראשון שעמו
 נפתחת הפרשייה הוא מצות הסמיכה על הראש. ובעינינו, אין הסדר הזה טכני בלבד
 שהסמיכה קודמת לשחיטה, אלא יש בכך אמירה מהותית שכאשר באים להקריב קרבן,
 באים עם הראש. ומפני כן, גם הסמיכה אינה נעשית על גוף הבהמה אלא על הראש. וכך
 גם ניתן לראות, שכאשר באים להקריב את נתיחי הקרבן על המזבח, הראש מקבל מקום
 חשוב לעצמו: "אֶת הַנֶּתָּחִים, אֶת הָרֹאשׁ, וְאֶת הַפָּדֶר".

גם בקרבנות מן העוף, על אף שאין בהם סמיכה בראש, הדבר הראשון שעושים בהם
 הוא פעולה בראש: "וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה וְנִמְצָה
 דָּמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ" (ויקרא א, טו). וכך נאמר גם בהמשך הפרשה גבי חטאת העוף
 "וְהֵבִיא אֹתָם אֶל הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לַחֲטָאת רֹאשׁוֹנָה וּמָלַק אֶת רֹאשׁוֹ מִמּוֹל עֲרָפוֹ
 וְלֹא יַבְדִּיל" (ויקרא ה, ח).

ומתוך כך יש להבחין, שהמליקה מתייחסת ישירות אל הראש, ופעולת המליקה
 נקראת 'מליקת הראש'. השחיטה לעומתה, אינה נקראת 'שחיטת הראש', אלא 'שחיטת
 הבהמה'. וכך נאמר לאורך הפרשה: "וְשַׁחַט אֶת בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי ה'", "וְשַׁחַט אֹתוֹ", "וְשַׁחַטוּ".
 אצל המליקה אמנם נאמר פעמיים "וּמָלַק אֶת רֹאשׁוֹ", כי המליקה מתייחסת אל הראש.
 ובעינינו נראה, שזו היא הנקודה המבחינה בין מהות השחיטה לבין מהות המליקה. ואלו
 הם דברי הרשב"ם בפרשה:

מדכתיב "ומלק את ראשו" ולא כתיב "ומלק אותו" כמו שכתוב "ושחט אותו",
 פירש דונש כי ראייה הוא לדברי רבותינו שראו עבודת בית המקדש כי הוא
 חותך בצפורניו שדרה ומפרקת מאחריו עד שמגיע לצואר ויורד וקוצץ עד
 שמגיע לסימנין וקוצצין. (רשב"ם ויקרא א, טו)

הרשב"ם מביא מדברי דונש, שמכאן יש ראייה לכך שפעולת המליקה מנתקת את הראש
 לגמרי מעל הגוף, ועל כן אין המליקה מתייחסת אלא אל הראש. ולהלן בע"ה יתבהרו
 דבריו ביתר ביאור.

בקרבן הבהמה, על אף שהראש הוא עיקרי וחשוב, גם לגוף יש חשיבות בפני עצמו

להתהלך - חומש ויקרא

לעלות כקרבן לפני ה'. וכשמעלים את קרבן הבהמה מעלים את שני החלקים: את הראש יחד עם הגוף. וכן כששוחטים את הבהמה, צריך לייחס את השחיטה אל הבהמה כולה, אל הראש ואל הגוף. בקרבנות מן העוף לעומת זאת, אין הקרבן מתייחס אלא כלפי הראש, ואילו הגוף כמעט ואינו נחשב כפי שיבואר בסמוך. וכן כשמולקים את העוף, אין המליקה מתייחסת אלא אל הראש בלבד.

עולת העוף

וכך נאמר במצות עולת העוף:

וְאִם מִן הָעוֹף עֹלָה קָרְבָּנוֹ לַה' וְהִקְרִיב מִן הַתְּרִיִּם אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת קָרְבָּנוֹ. וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ, וּמָלַק אֶת רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ, וְנִמְצָה דָּמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ. וְהִסִּיר אֶת מְרָאָתוֹ בְּנִצָּתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֲצֶל הַמִּזְבֵּחַ קִדְמָה אֶל מְקוֹם הַדָּשָׁן. וְשָׁפַע אֹתוֹ בְּכַנְפָיו לֹא יִבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַהּ עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ עֹלָה הוּא אֲשֶׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'. (ויקרא א, יד-יז)

בתוך פסוק אחד (פסוק טו) כללה התורה: א. את ההקרבה אל המזבח, ב. מליקת הראש והקטרתו על המזבח, ג. מיצוי הדם. ומקריאת הפרשייה נראה, שהפסוק הזה "וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ, וּמָלַק אֶת רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ, וְנִמְצָה דָּמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ" הוא הפסוק המרכזי המצווה על עיקר מעשה ההקרבה, ומכאן ואילך הוא רק מה לעשות עם שאר חלקי העוף שנותרו, וכעין דין שיריים: את הדברים המאוסים יש להשליך אל מקום הדשן, מקביל אל מה שנאמר בעולת בהמה "וְהִקְטִירוּ וְכָרְעוּ יָרְחָץ בְּמַיִם", ואת שאר מה שנשאר מן העוף להעלות על המזבח. מכך שלא חיברה התורה את שתי ההקטרות יחד, של הראש ושל שאר העוף, יש ללמוד שבאמת הן שתי הקטרות שונות במהותן; הקטרת הראש היא עיקר הקרבת הקרבן, ואילו שאר חלקי העוף אין עליהם אלא כעין דין שיריים ועולים מפני שהעולה צריכה להיות כליל לה'. וכך גם ניתן לראות, שהקטרת הגוף אינו מופיע אלא בסוף הפרשה, אחר הסרת מְרָאָתוֹ בְּנִצָּתָהּ והשלכתה למקום הדשן, מה שמסמל שאין עיקר הקרבן בחלק הזה של העוף, כי כבר עלה הראש והוקטר על גבי המזבח.

ובאמת שיש בעולת העוף חידוש עצום, כי בעולת בהמה נאמר "וְהִקְרִיב וְהִקְטִירוּ יָרְחָץ בְּמַיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ"; גם הדברים המאוסים בסופו של דבר עולים על המזבח מפני שהעולה צריכה להיות כליל. ואילו בעולת העוף, את החלק המאוס **משליכים, ולא מקטירים**. וכבר עמדו חז"ל על העניין הזה כמו שהביא רש"י

מן המדרש (ויקרא רבה ג, ד): "בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה נאמר 'והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר', בעוף שנזון מן הגזל נאמר 'והשליך' את המעים שאכלו מן הגזל" (רש"י ויקרא א, טז). אולם עצם זה שאנו רואים בעולת העוף שישנו חלק שאינו עולה על המזבח, סימן שעיקר ההקטרה כבר התקיימה על ידי הקטרת הראש. ונראה להוסיף ולחדד, שמה שמקריבים אף את שאר גוף העוף, בעינינו אין זה אלא בדרך של שלילה: כי אם לא יעלה אף הגוף על המזבח זה יפגע בשם "כליל" של הקרבן, כיון שיש חלק שלם מן העוף שאינו עולה להקטרה. אולם די בכך שעיקר הגוף עולה על המזבח, והשלכת "מִרְאֲתוֹ בְּנִצָּתָהּ" מתוכו אינה פוגעת בשם **כליל** של הקרבן.

הבהמה והעוף

טעם החלוקה הזאת שבין הבהמה והעוף, נראה לבאר באופן כזה: הראש מסמל את העולם השמימי והחלק היותר אלוקי שבבעל חי, ואילו הגוף את העולם הארצי והחלק הגשמי שבבעל חי. כאשר בא האדם להתכפר ולהקריב קרבן על דרך מה שכותב הרמב"ן בפרשתנו (ויקרא א, ט) שהבהמה היא "נפש תחת נפש", את הסמיכה הוא עושה על **ראש** הקרבן, מפני שהוא החלק היותר אלוקי בבהמה שיש לו שייכות אל האדם בעל הצלם אלוקים. ובאותה המידה, עיקר חשיבות הקרבן הוא בראש, החלק האלוקי, ושאר הגוף אינו עולה אלא בתור משמש אל הראש וכאשר יבואר להלן.

ועם זאת, החלק הדומיננטי יותר בבהמה הוא דווקא הגוף. הבהמה במהותה היא הבשר והדם שבה, והיא גם הסמל אל חלק הגוף שבאדם הנקרא **הנפש הבהמית**. וכך אומר שלמה המלך במגילת קהלת "מִי יֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעֹלָה הִיא לְמַעַלָּה, וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הִירָדָתָהּ הִיא לְמַטָּה לְאַרְצָה" (קהלת ג, כא). ומתוך כך, כאשר מקריבים את הבהמה, על אף שעיקר הקרבן מתחיל ומתייחס אל הראש, גם הגוף יש לו חשיבות לעצמו ועולה יחד עם הראש בהקרבה.

העוף לעומת זאת, אין הגוף אצלו נחשב; העוף הוא יותר שמימי אשר מפני כן יש לו את היכולת לעוף בשמים, והחלק החשוב והעיקרי בו הוא דווקא הראש⁵. ובכל זאת צריך

5 ויש עמנו לחדש בעניין הנבראים של היום החמישי, העופות והדגים, שהעופות הם בעיקר ראש, והדגים בעיקר גוף; וכאילו העופות והדגים משלימים זה את זה כאשר יחד הם מסמלים בעל חי שלם. [וראה חולין דף כז, ב: "דרש עובר גלילאה בהמה שנבראת מן היבשה הכשרה בשני סימנים. דגים שנבראו מן המים הכשירין בולא כלום. עוף שנברא מן הרקק הכשרו בסימן אחד. אמר רב שמואל קפוטקאה תדע שהרי עופות יש להן קשקשת ברגליהם כדגים"]. וזה בעינינו הטעם שאין מעלים דגים על גבי המזבח, מפני שאין מעלים על המזבח אלא דבר שיש לו ראש, ואילו הדג אין

להתהלך - חומש ויקרא

העוף מערכת שתחזיק את הראש ותאפשר לו לתפקד, וזהו הגוף שבו נמצאים מערכת הנשימה והעיכול. בקרבנות העוף אם כן, כאשר מעלים אותו לקרבן אין מקריבים אלא את הראש בלבד, ושאר הגוף כאילו אינו קיים ואינו נידון אלא כעין דין שיריים.

הצואר והעורף

השחיטה מתייחסת אל הבהמה כולה, מפני שהיא לא מנתקת את הראש מן הגוף. ואדרבה, אם נשברה המפרקת נפסק להלכה על פי הגמרא בחולין (דף כב) שהבהמה נעשית נבילה מחיים. ואלו הם דברי הרמב"ם: "...וכן אם נשברה מפרקת ורוב בשר עמה... הרי זו נבלה מחיים ואין השחיטה מועלת בה, ואחד הבהמה ואחד העוף בכל הדברים האלה" (רמב"ם פ"ג מהל' שחיטה הי"ט). המליקה לעומת זאת, כל מהותה היא **ניתוק הראש מן הגוף**, והיא נקראת 'מליקת הראש'.

הראש מחובר אל הגוף על ידי הצואר. אולם ניתן לראות את הצואר משני כיוונים: האחד מצד הפנים מה שנקרא בלשון חז"ל **צואר**, והשני מאחור מה שנקרא **עורף**. וכך ראינו לעיל את לשון המשנה במסכת חולין (א, ד) "שכל העורף כשר למליקה, וכל הצואר כשר לשחיטה". כאשר מסתכלים על הבהמה מצד הפנים, על אף שהראש חשוב ועומד לעצמו, בחלק התחתון של הפנים, באף ובפה, תפקידו של הראש הוא לשרת את הגוף, כאשר כלי הנשימה והאכילה נמצאים בו להעביר את האויר והמזון אל הגוף. בחלק הזה נמצאים הצינורות שיעבירו אל הגוף את הדברים הנצרכים לחיותו, הקנה והושט. אולם כאשר מסתכלים על הבהמה מצד העורף, אין רואים את כלי הנשימה ואכילה, אלא כל מה שרואים הוא את הראש תלוי על הגוף. ובמבט הזה, אין רואים אלא את תפקידו של הגוף לשרת את הראש ולהיות כעין קולב עבורו.

כאשר באים לשחוט את הבהמה, אין תכלית השחיטה כלל וכלל לנתק את הראש מן הגוף; ואדרבה, כל מהות השחיטה היא בהשאת הבהמה בשלימותה, הראש עם הגוף, וכך לעשות בה את פעולת המתיר של נטילת הנשמה. מעשה השחיטה הוא כעין פעולה כירורגית לחתוך את הסימנים שדרכם מקבלת הבהמה את האויר והמזון מן הראש, אך יחד עם זאת להשאיר את הראש מחובר אל הגוף. באופן כזה נוצר מצב מיוחד, שבו מצד אחד הראש כבר אינו משרת את חלק הגוף של הבהמה שהרי ניתן לו את צינורות האויר והמזון, ומצד שני, בהסתכלות השנייה מן העורף שהגוף משרת את הראש, עודנו

לו ראש אלא גוף בלבד. ובני שמואל נ"י חידש, שהדג מיד עם הוצאתו מן המים נידון כמת כמבואר במשנה מסכת עוקצין (פ"ג מ"ח), ואין מעלים דבר שאינו חי על גבי המזבח.

פרשת ויקרא - עבודת המליקה

הראש תלוי על הגוף ומחובר אל הבהמה. וכך על ידי השחיטה, גם כשמעלים את הגוף ומקריבים אותו, הוא עולה להקרבה רק בתור גוף המשרת את הראש. במליקה לעומת זאת, תכלית המליקה היא לנתק את הראש מעל הקולב שלו, ולפרקו מעל הגוף. וכפי שבארנו לעיל, גוף העוף אינו חשוב ודומיננטי, ואין עיקר ההקרבה מתייחס אלא אל הראש בלבד. אולם כל זה אינו אלא בהקרבה לקרבן, שהנושא הוא **הראש**, אך כאשר רוצים לאכול את **בשר** העוף, אז נותנים יחס דווקא אל הגוף הנאכל, וחוזר העוף להיות כבהמה שאינה ניתנת לאכילה אלא על ידי שחיטה. ובזה מבואר ביותר מדוע המליקה יש לה ממש דין של נבילה לגבי זר מ ישראל, מפני שהמליקה אינה מתייחסת כלל אל הגוף, אלא מנתקת ומפרידה בין החלק האלוני שבעוף שהוא הראש לחלק הארצי של העוף שהוא הגוף; ולא נעשתה בגוף שום פעולה של מתיר להעלות אותו ולייחסו בתור משמש אל הראש. ומה שהותרו הכהנים לאכול מבשר המליקה, זהו היתר מיוחד שהתירה התורה לכהנים, ולהם הותר ולא לזרים.⁶ וטרם בארנו את פרטי דיני המליקה, וכן לא נכנסנו כלל אל החלוקה בין עולת העוף וחטאת העוף. ועל כך נעמוד בס"ד במאמר נוסף, ועוד חזון למועד.

פירוש הרס"ג על התורה

אחר כתבנו כל זאת, בא לידינו פירושו של הרס"ג על התורה, דברים המהווים מקור ובית אב להבנתנו שמהות המליקה היא ניתוק הראש.⁷ הרס"ג מעלה שיטה שהמליקה אינה תחליף לשחיטה, אלא עושים אותה **לפני** השחיטה; וזו סוגייה גדולה, ואין אנו רוצים לעסוק בה כעת, רק לצטט את דברי הרס"ג הנוגעים לעניינינו. ואלו הם דבריו במהדורא בתרא:

אם ישאל שואל ויאמר, כיצד מעשה המליקה? נאמר לו, שלא נמצא דבר זה לאמיתתו אלא מדברי רבותינו ז"ל, וזה, שהם הזכירו שהמליקה היא הפרדת חולית המפרקת, כמו שאמרו "חותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר עד שמגיע לושט ולקנה. הגיע לושט ולקנה וחותך סי[מן אחד או רובו] ורו[ב בשר עמו]

6 ועוד יש להתבונן בדין זה של היתר הכהנים.

7 בתודה לידידי הרב יהודה זייבלד על הבאת הדברים במאמרו על הנושא. ההערות הן מתוך מאמרו הנ"ל.

להתהלך - חומש ויקרא

ובעולה [שנים או] רוב שנים", [אלו] דבריהם. וממה שאמרו "עד שמגיע לושט או לקנה וחותך שניים או רוב שניים", למדנו שהשחיטה אי אפשר בלעדיה, לפי ששניים או רוב שניים הם הקנה והושט הנחתכים בשחיטה. ואין המליקה אלא מעשה נוסף בעוף שצריך להתחיל בה לפני השחיטה, ויהיו הבהמות בשחיטה והעופות במליקה ובשחיטה יחדיו. והמליקה שהיא הפרדת החוליה, נעשית ביד הכהן, בלא סכין, והשחיטה, שהיא חיתוך הושט והקנה בסכין. ומקצת מהנטפלים לרבנים אומרים שהמליקה היא אחר השחיטה, והוא על דרך הניתוח. ובנימין⁸ אמר שהיא במקום השחיטה, ושהיא בקודש ולא בחול⁹. וענן אמר שהיא בקודש וחול¹⁰.

וממה¹¹ שמוכיח לך שהמליקה אינה באה במקום השחיטה, הוא מאמר הכתוב "ומלק את ראשו", ולא מצאנו אנשי לשון הקודש אומרים "ושחט את ראשו", אלא אומרים "ושחטו", "ושחט אותו", כשהם מחילים את השחיטה על כל הגוף, לא על ראשו בלבד. ואילו היתה המליקה במקום השחיטה, היה מייחס אותה אל הגוף כולו ואומר: "ומלקו", ולא היה אומר "ומלק אה ראשו".

- 8 כפה"ג הוא בנימין אלנהונדי, שהיה קרוב לתורת חז"ל, ומובא בפתרון תורה פרשת וזאת הברכה.
- 9 עיי' אתון דאורייתא כלל א מד"ה אשוב ואילך ובקו"א, ובנאות יעקב סי' טז אות ג, שדנו בזה אם המליקה באה במקום שחיטה, או שאין דבר הבא במקום השחיטה והתורה התירה נבלה לכהנים. והביא באתו"ד ראיה שהמליקה במקום שחיטה, מדאמר' בפסחים סג, ב, דהמולק על החמץ עובר משום אל תשחט על חמץ דם זבחי. ובנאות יעקב שם הוכיח כן מדדנו בזבחים קז, א, אם יש דין שחוטאי חוץ במולק בחוץ. ועיי' קה"י חולין סי' י מש"כ בדחיית ראיית האתו"ד. אכן ראיות אלו אינן אלא לדחיית הצד שהתירה התורה נבלה לכהנים, אך אין בהן כדי הוכחה שהמליקה במקום שחיטה, וי"ל גם כדברי רס"ג שצריך לעשות גם מליקה וגם שחיטה.
- 10 כן הרחיב תלמיד רס"ג: העניין הרע הזה הוא ענין ראש המינים ענין המחליק על תלמידי רבנן, ועל החכמים הראשונים והפותרים הקדמונים אשר ראו עבדת המקדש בעולות וזבחים, ואמרו כי המליקה היא מלאכה זולתי השחיטה, ומלאכתה לחתוך השדרה והמפרקת ביד ולא בסכין, והפסוק יורנו כי המליקה [אינה] כשחיטה, באמרו ומלק את ראשו, ולא אמר ומלק אותו, ולא ומלקו (תשובות דונש על מנחם, עמ' 75).
- 11 המשך זה אינו בכה"י, ויתכן שהוא מחיבור אחר של רס"ג, ולכן גם רבי מבשר הקדים לדברים אלו: "ואמר".

פרשת ויקרא

האוהל מועד והמזבח בעבודת הקרבנות

ספר ויקרא נפתח במצות הקרבנות. הרבה הארכנו במאמרינו לפרשיות ספר ויקרא לבאר את משמעותם של סוגי הקרבנות למיניהם, ובעיקר בחלוקה היסודית שבין העולות והשלמים. ואף במאמר הנוכחי, ברצוננו להמשיך בנושא הזה, ולעמוד על נקודה נוספת העולה בפסוקים שבין העולה והשלמים.

כל עבודות הקרבנות שבמשכן נעשות על המזבח לפני ה'. אכן, על אף שכל הקרבנות עולים על המזבח, לכשנדקדק במיני הקרבנות השונים נבחין, כי מלבד המזבח ישנו מוקד נוסף לפניו עושים את עבודת הקרבנות, הוא **האוהל מועד**. על כך אומר הפסוק בסוף פרשת תצווה "וְקִדַּשְׁתִּי אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ" (שמות כט, מד); קדושה מיוחדת יש לאוהל מועד ולמזבח, מפני שהם שני המוקדים המרכזיים שבמשכן¹. שני המוקדים האלה, הם בעצם שני שערים דרכם בא האדם להתקרב אל ה' באמצעות הקרבנות.

אם נתבונן בפרשיות הקרבנות, נבחין, כי קרבן העולה משתייך יותר אל **המזבח**, ואילו השלמים משתייכים יותר ל**אוהל מועד**. הדבר הזה בולט במיוחד בהבדל ביניהם במיקום השחיטה; כי בעולה נאמר² "וְשַׁחֲטָהּ אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנֶי ה'", ואילו בשלמים, שלש פעמים נאמר "וְשַׁחֲטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד".

קרבן העולה הוא הקרבן הבסיסי, קרבן של התבטלות והתמסרות אל ה'. את המהלך הזה בעמידה לפני ה', מייצג המזבח השורף והמכלה את הכול. המזבח עומד מחוץ

1 ראה מאמרינו לפרשת תרומה ו**עשו לי מקדש ושכנתי בתוכם** במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן מהו מרכז המקדש, הארון או המזבח. ויש קשר ישיר בין המחלוקת הזו לבין שני המוקדים האלה עליהם נעסוק במאמר, עי"ש.

2 אמת שבפרשה הראשונה של קרבן העולה מן הבקר, נאמר "וְקִיְיָנוּ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד" ואח"כ נאמר רק "וְשַׁחֲטָהּ אֹתוֹ בְּיָד הַבָּקָר לְפָנֶי ה'", אכן בשתי הפרשיות בעולת הצאן ועולת העוף הכול נעשה אצל המזבח (עי"ש בפסוקים). פעמים רבות החזרה והפעם השנייה מלמדות על עיקר ולב הנקודה יותר מן הפעם הראשונה. [כך לדוגמא בספר המצוות להרמב"ם, הרבה יש ללמוד דווקא מספר המצוות הקצר על מהות המצוה והגדרתה יותר מן האריכות שבספר המצוות עצמו.]

להתהלך - חומש ויקרא

להיכל לסמל את המרחק והרתיעה מהתקרב אל ה', ושם עומד האדם ומקריב את הקרבן בעבודה של התבטלות לפני ה'. המזבח גם נקרא **מזבח העולה** בשביל החיבור שלו לקרבן העולה, וכאשר הרחבנו במאמרנו לפרשת ויקרא **קרבן עולה - כליל לה'**. מקום שחיתת העולה הוא על ירך המזבח, לסמל כי פניו של הקרבן מכוונות כלפי המזבח לעלות עליו כליל.

אכן, גם בקרבן העולה, דווקא בתחילת הפרשה אומרת התורה "אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו **אל פתח אהל מועד** יקריב אתו לרצנו לפני ה'... וישחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח סביב **אשר פתח אהל מועד**". הפסוקים האלה משמשים כעין כותרת לכל פרשיות הקרבנות. הקרבנות הרי, יש להם קיום גם בלי ההקשר של המשכן ואהל מועד, וכמו שהיה בזמן היתר הבמות. בפסוקים האלה, התורה פותחת את עבודת הקרבנות של ספר ויקרא, במהלך חדש, במהלך המוביל את האדם צעד אחר צעד אל הכניסה לאהל מועד והיוועדות עם השכינה.

בחמישה חומשי התורה, אין זו הפעם הראשונה בה אנו לומדים על הקרבת קרבנות. קין והבל הקריבו קרבנות, וכן גם נח, וכן בספר שמות בסוף פרשת משפטים העלו בני ישראל עולות ושלמים במזבח. אכן אם נדקדק נשים לב, שרק בספר ויקרא, לראשונה משתמשת התורה מלשון **קרבן**. **הקרבן**, הוא מלשון **התקרבות**. בכל שאר המקומות הייתה עבודת הקרבנות עבודה סביב המזבח להעלות בהמה ולהתבטל לפני ה', רק בספר ויקרא מחדשת התורה כי הקרבנות יש בהם מהלך של התקרבות אל ה', המתחיל בעבודת קרבן העולה, ומגיע לשיאו בעבודת קרבן השלמים כשאוכל האדם על שולחנו של מקום. נשים לב אל הפסוק הפותח את דיני הקרבנות "ידבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מקם **קרבן** ליהוה מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן **תקריבו** את **קרבנותם**". ארבע פעמים מופיעה בפסוק הזה לשון של קירבה.

לכן בתחילת ספר ויקרא, על אף שבפועל עבודת העולה נעשית סביב המזבח, בסופו של דבר, הקרבן הזה ושאר כל הקרבנות, קרבים לפני אוהל מועד, שכן אף המזבח עומד פתח אוהל מועד. המזבח הוא השער הראשון דרכו נכנסים גם אל פתח אוהל מועד עם עבודת קרבן השלמים וכאשר נראה בסמוך. מכאן ואילך, אחר שייסדה התורה את היסוד הזה, אין אנו מוצאים שוב אצל קרבן העולה את ההקשר של אוהל מועד, כי אם את העבודה סביב המזבח.

השלב השני בעבודת הקרבנות, הוא עבודת קרבן השלמים. קרבן השלמים, על אף היותו רק קדשים קלים, הוא מספר על קשר קרוב יותר של שותפות בין האלוקים

פרשת ויקרא - האוהל מועד והמזבח בעבודת הקרבנות

והאדם, וכי יכול האדם ממש לאכול על שולחנו של מקום³. על אף שחלק מן הקרבן, חלבי השלמים, יש להם דין עולה⁴ וקרבים על המזבח כעולה, אין הקרבן מתייחס אל המזבח אלא לאוהל מועד. קרבן השלמים מספר שהבית הזה, המשכן, הוא בית של התועדות וידידות בין האלוקים והאדם. השלמים נשחטים פתח אוהל מועד, לסמל על השייכות שלהם פנימה לאוהל מועד.

נחיד את הדברים. עבודת קרבן העולה היא עבודה מבחוח, ויש לה משמעות גם אלמלא היה כאן משכן ואוהל מועד; עצם עבודת הקרבן שחיטתו והעלאתו על גבי המזבח יש בהן עבודה לפני ה'. השלמים אמנם, כל מהותם הוא יצירת חיבור של ידידות עם הקב"ה ולבטא את הדיורים המשותפים שיש לאדם עם ה' אלוקי ישראל בבית המקדש. מבלי הבית, שוב אין משמעות לקרבן השלמים. במבט הזה של קרבן השלמים, המשכן כולו נחשב כיחידה אחת, בית אחד גדול. החצר לדוגמא, תמיד נקראת **חצר אוהל מועד** ולא **חצר המזבח**, אף על פי שהמזבח הוא הכלי העומד בחצר. החצר מתייחסת לאוהל מועד, מפני שרק ביחס הזה של ראיית המשכן כולו כיחידה אחת אף החצר היא חלק מן המשכן. נבין לפי זה, שהשלמים מצד אחד נשחטים בכל העזרה משום שנאמר רק "**פתח אוהל מועד**" ולא קבעה להם התורה מקום בצפון (זבחים נה,א), ומאידך דווקא בגלל זה השלמים מתייחסים לאוהל מועד יותר מן העולה⁵. רק משום החידוש של קרבן השלמים המשכן והחצר נחשבים כולם כיחידה אחת גדולה, בית אחד גדול עם החצר סביבו וחלק ממנו.⁶

כשנאמר למשה בתחילת פרשת מלאכת המשכן "וַעֲשֹׂה לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם" (שמות כה, ח), הרי שהפסוק מספר כאן על שתי תנועות: "וַעֲשֹׂה לִי מִקְדָּשׁ" - על התנועה מצד האדם שעושה עבודה לפני ה', וזה כנגד המזבח. "וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם" - על התנועה

3 ראה מאמרנו לפרשת קדושים **קרבן שלמים (א-ב)**.

4 ראה מאמרנו הנ"ל לפרשת ויקרא **קרבן עולה - כליל לה'**.

5 במאמרנו לפרשת בהעלותך **אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות**, בארנו את הפסוקים בספר שמואל א (ג, ב-ג) "וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא וְעָלִי שָׁכַב בְּמִקְדָּמוֹ וַעֲיָנָיו הִחְלוּ כְהוֹת לֹא יוֹכֵל לִרְאוֹת. וַיֵּר אֱלֹקִים טָרֶם יִכְבֶּה וְשִׁמּוֹאֵל שָׁכַב בְּהִיכַל ה' אֲשֶׁר שָׁם אֲרוֹן אֱלֹקִים", שאמנם שמואל בפועל היה רחוק יותר מעלי, אך בבחינה תודעתית לבו היה בהיכל, ועלי היה רק במקומו. ובמקומו, בספר שמואל, נאריך על כך בס"ד. ואותו הרעיון נמצא גם כאן בעניין המזבח והחצר.

6 על אף שבזמן היתר במות היה אפשר להקריב גם קרבן שלמים, עיקר מהות השלמים אינם אלא בהקשר של המקדש ואוהל מועד. בני נח באמת אינם יכולים להקריב שלמים לפי ההלכה (רמב"ם פי"ט ממעשה הקרבנות הט"ז), ולפי שאינם נכללים בברית הידידות שבין ישראל והקב"ה בבית המקדש. העבודה של הגויים היא בתנועה הראשונה של עמידה מרחוק והתבטלות, קרבן עולה.

להתהלך - חומש ויקרא

מצד הקב"ה הבא ושוכן בתוך בני ישראל, וזה כנגד האוהל מועד.
כפי שבארנו פעמים רבות, ספר שמות מביא את התנועה הראשונה בהתקרבות אל ה'.⁷ לכן, בעבודת הקרבנות של ספר שמות תופס המזבח את המקום המרכזי. כך אנו למדים בפרשת תצוה, לקראת סוף מלאכת המשכן והציווי על שבעת ימי המילואים אומר ה' למשה "וּפַר חֲטָאת תַעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל הַכֹּהֲנִים וְחֲטָאתָ עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֵּר עָלָיו וּמִשְׁחָתָ אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ. שְׁבַעַת יָמִים תִּכַּפֵּר עַל הַמִּזְבֵּחַ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קָדֹשׁ קְדָשִׁים כָּל הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ" (שמות כט, לו-לז). ואז מיד אומר ה' אל משה "וְזֶה אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד" (שם, לח). רק מתוך ההקשר של המזבח, הוא השער הראשון, אומר ה' למשה גם את התכלית בעבודת המשכן "עֲלֹת תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר אֲנֹעֵד לָכֶם שְׁמָה לְדַבֵּר אֵלַיְךָ שָׁם. וְנִעְדַתִּי שְׁמָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדָּשׁ בְּכַבְדִּי" (שם, מב-מג). בסופו של דבר, גם המזבח עומד פתח אוהל מועד, ומשמש כשער אל התכלית הנכספת להתקרב פנימה ולהגיע לקשר של התוועדות עם השכינה.

בספר ויקרא, תופס אוהל מועד את המקום המרכזי. כבר בפסוק הראשון נאמר "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר", יש כאן קריאה אל האדם להיכנס פנימה אל אוהל מועד ולהיוועד עם השכינה.⁸ גם בפרשת שמיני, כשמצווה ה' את אהרן ובניו על איסור העבודה בשתויי יין, נוכל להבחין במהלך הזה של ספר ויקרא. הרי בספר שמות, בפרשת כי תשא, כשמצווה ה' על איסור העבודה בכהן שאינו רחוץ ידיים ורגליים נאמר בפסוק "בְּבֹאֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמְתוּ אוֹ בְּגָשְׁתָם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁירַת לַהֲקָטִיר אֲשֶׁה לָּהּ" (שמות ל, כ). ה' מזכיר את העבודה גם באוהל מועד וגם במזבח. בספר ויקרא אמנם, בפרשת שתויי יין, אומר ה' לאהרן "יֵין וְשִׁכָר אַל תִּשֶׂת אֹתָהּ וּבְנֶיךָ אֹתָהּ בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמְתוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם" (ויקרא י, ט). ה' מזכיר רק את אוהל מועד ואילו חלק העבודה בגישה אל המזבח הושמט מן הפסוק. בספר ויקרא, העבודה כולה מכוונת כלפי פנים, כלפי אוהל מועד.⁹

נוכל עוד לראות, כי במרכז ספר ויקרא, מיד אחר נקודת השיא בכניסה לקודש הקדשים בפרשת אחרי מות, מצווה ה' את משה על איסור שחוטי חוץ. ושם נאמר:

- 7 ראה המאמר לפרשת פקודי ויכס הענן את אוהל מועד.
- 8 ההתוועדות עם השכינה מתבטאת על ידי דיבור. כך נאמר בכל מקום "וְנִעְדַתִּי לָךְ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתָּךְ מֵעַל הַכֹּהֲנֹת" (שמות כה, כב), "לְדַבֵּר אֵלַיךְ שָׁם" (שמות כט, מב) וכן בשאר מקומות. אף כאן נאמר "וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד".
- 9 וראה בהרחבה בקונטרס על מבנה ספר ויקרא.

אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׂב אוֹ עֵז בַּמִּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט
מִחוּץ לַמִּחֲנֶה. וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ לְהִקְרִיב קָרְבָּן לַה' לִפְנֵי מִשְׁכַּן
ה' דָּם יִחָשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָה וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ. לִמְעַן אֲשֶׁר
יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זִבְחִים עַל פְּנֵי הַשָּׁדָה וְהֵבִיאוּם לַה' אֶל
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַה' אוֹתָם. וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם
עַל מִזְבֵּחַ ה' פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֹלֶב לְרִיחַ נִיחֹחַ לַה'. (ויקרא יז, ג-ו)

בכל שלושת הפסוקים, פסוק אחר פסוק, מדגישה התורה את החובה להקריב את
הקרבנות דווקא "פתח אוהל מועד". התורה קושרת את החובה הזאת יחד עם קרבן
השלמים "וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַה' אוֹתָם". קרבן השלמים הוא הסמל והשורש לעניין
הזה, שכל הקרבנות מכוונים אל התכלית של הכניסה פנימה וההיוועדות עם השכינה
באוהל מועד.¹⁰

איתא בזבחים דף נה, ב:

אמר רב יהודה אמר שמואל: שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל -
פסולין, שנאמר "ושחטו פתח אוהל מועד", בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא
נעול.

אין ספק, שהדין הזה יוצא מתוך ההבנה שהשלמים קשורים במהותם אל הבית, ובזמן
שהפתח נעול אין חיבור בין הפנים והחוץ וממילא גם אין מקום לקרבן השלמים.
השלמים שיישחטו בזמן הזה יהיו פסולים.

הראשונים נחלקו בדין הזה, האם הוא דין מיוחד רק בשלמים [כן דעת רש"י בזבחים
סא, א, וכן נראה דעת הרמב"ם בפ"ה ממעשה הקרבנות ה"ה ובפי"ח שם הי"ב], או שאף
שאר הקרבנות למדים מן השלמים [כן דעת התוספות בכמה מקומות, ראה זבחים סא, א,

10 במשנה זבחים פ"ד מ"ה נחלקו התנאים בקרבן של בן נח: "השוחטן בחוץ פטור דברי רבי מאיר,
ורבי יוסי מחייב". התוס' יו"ט כותב שלא מצא טעם מפורש לסברת רבי מאיר שפוטור. אכן לפי
הדברים שהתבארו אדרבה, סברת רבי יוסי היא המחודשת, שאף קרבנות בני נח צריכים להיות
מובאים אל פתח אוהל מועד. אף על פי שבני נח יכולים להקריב רק עולות לפי ההלכה, העולות
שלם, כשמוקריב אותם ישראל, מכוונים מול פתח אוהל מועד. אף הבני נח משתייכים אל סיפור
ההתוועדות של ה' עם ישראל במקדש ובאוהל מועד.

להתהלך - חומש ויקרא

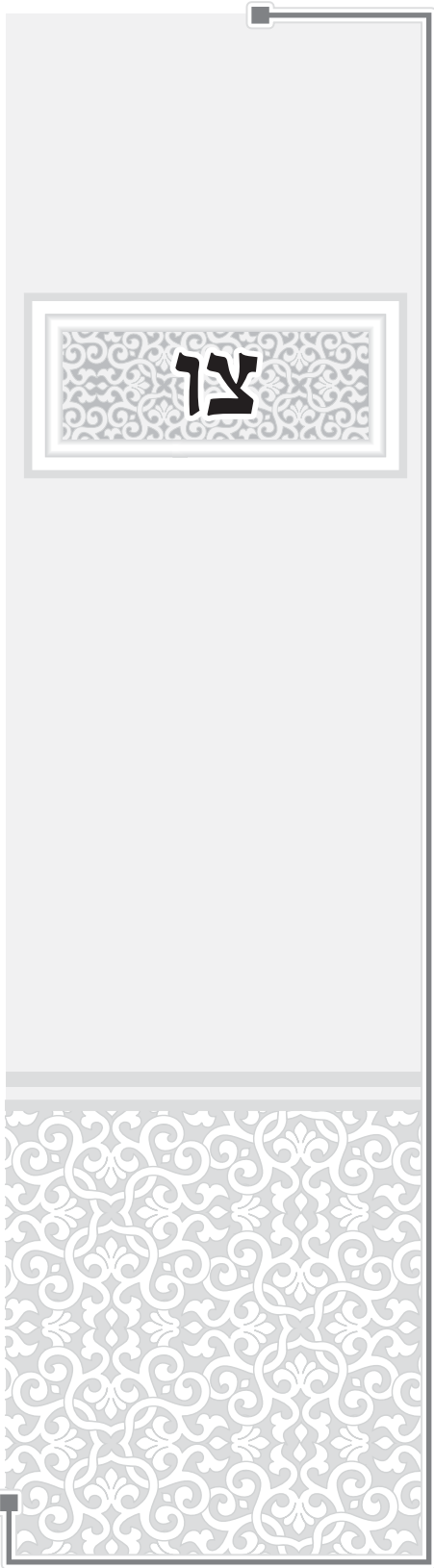
יומא כט,א ובעוד מקומות¹¹. בין כך ובין כך, גם לפי שיטת הראשונים שכל הקרבנות נלמדים מן השלמים, נראה שיסוד הדין הזה נובע משום המימד של שלמים הטמון בהם. שהרי בארנו, שגם בפרשת קרבן העולה הפותחת את הקרבנות, הקדימה התורה לגלות את התכלית של עבודת הקרבנות כולם שהוא כדי להתקרב אל ה' פנימה אל אוהל מועד. כך שבשביל קרבן העולה בעצמו לא היה כזה דין שאסור לשחטו קודם פתיחת דלתות ההיכל, ורק מפני שאף קרבן העולה הוא חלק מהתהלך להתקרב עוד יותר בעבודת קרבן השלמים, אף בעולה נאמר הדין הזה.

בעינינו נראה לחדש, כי שמא יש חילוק בין קרבן התמיד בונאמר הדין הזה כמו בשלמים לבין שאר הקרבנות. הרי הראיה העיקרית עליה מתבססים התוספות ששאר הקרבנות נלמדים מן השלמים, היא מן המשנה במסכת תמיד פ"ג משנה ז: "לא היה השוחט שוחט [את התמיד] עד שהיה שומע קול שער הגדול שנפתח". ובאמת אפשר, שזה דין מיוחד רק בקרבן התמיד. ומפני, שבפרשת התמיד שבפרשת תצווה מופיע הפסוק "עַל־תִּמְדִּי לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר אֶנְעֵד לָכֶם שְׁמָה לְדַבֵּר אֵלַיִךְ שָׁם" (שמות כט, מב). הרי שהתמיד יש לו דין מיוחד להיות פתח אוהל מועד כמו השלמים.

הטעם לחילוק הזה, נראה, שהוא בשביל החיבור המהותי שיש לקרבן התמיד עם המזבח. כשם שבתחילת פרשת צו מצווה התורה "אֲשֶׁר תִּמְדִּי תִּנְקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִּכְבֶּה" (ויקרא ו, ו), שצורת המזבח היא להיות הוא עומד ומקטיר לה' במצב מתמיד¹², כך גם לגבי קרבן התמיד; התורה קושרת את מצות יקידת האש על המזבח יחד עם קרבן התמיד "וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּנְקֵד בּוֹ לֹא תִּכְבֶּה וּבִעַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֲצִים בְּבֹקֶר וּבֶבְקֹר וְעֶרֶךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהַקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים" (שם, ה). מן הפסוק הזה דרשו חז"ל (פסחים נח, ב): "וְעֶרֶךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה - העולה עולה ראשונה, וְהַקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים - עליה השלם כל הקרבנות כולם". קרבן התמיד פותח את הקרבנות שבכל יום והוא גם החותם אותם. אם כן, מכיוון שהמזבח תכליתו להיות עומד **פתח אוהל מועד** כאשר הראינו את הפסוק בפתח הפרשה "וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", כך גם קרבן התמיד הנקשר אליו, דינו להיעשות **פתח אוהל מועד**. בכך יש סמל, כי אף המזבח וכל הקרבנות הקרבים עליו מכוונים כלפי המטרה הזאת של התוועדות עם השכינה באוהל מועד, וכלשון הפסוק "עַל־תִּמְדִּי לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר אֶנְעֵד לָכֶם שְׁמָה לְדַבֵּר אֵלַיִךְ שָׁם".

11 ועי' תוס' יום טוב תמיד פ"ג מ"ז.

12 ראה מאמרנו הנ"ל לפרשת ויקרא קרבן עולה - כליל לה'.

— |

| —

— |

| —

פרשת צו

קרבן העצים

ספר ויקרא פותח במצות הקרבנות. בפרשת ויקרא קראנו על הקרבנות השונים: עולה, מנחה, שלמים, חטאת ואשם. ובפרשתנו התורה חוזרת לפרט את תורת כל קרבן וקרבן. ואולם קרבן נוסף ישנו שאינו מפורש בשתי הפרשיות, והוא מופיע פעמיים בספר נחמיה. הוא קרבן העצים:

וְהַגִּדְלוֹת הַפִּלְנוֹ עַל קֶרְבֵּן הָעֵצִים הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְהָעָם לְהֵבִיא לְבֵית אֱלֹהֵינוּ לְבֵית אֲבֹתֵינוּ לְעֵתִים מְזֻמָּנִים שָׁנָה בְּשָׁנָה לְבָעַר עַל מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֵינוּ כְּכָתוּב בַּתּוֹרָה. (נחמיה י, לה)

וּלְקַרְבֵּן הָעֵצִים בְּעֵתִים מְזֻמָּנֹת וּלְכַפֹּרִים זָכָרָה לִי אֱלֹקֵי לְטוֹבָה. (שם יג, לא)

עיקר קרבן העצים המתואר בספר נחמיה (פרק יא), מסביר הרמב"ם בפ"ו מהלכות כלי המקדש ה"ט:

ומהו קרבן העצים? זמן קבוע¹ היה למשפחות משפחות לצאת ליערים להביא עצים למערכה. ויום שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים היו מקריבין עולות נדבה, וזהו קרבן העצים. והיה להם כמו יו"ט, ואסורין בו בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה ודבר זה מנהג.

כלומר, שעיקר קרבן העצים הם קרבנות העולה הקריבים ביום החג על נדבת העצים, ולא העצים בעצמם. אולם הריטב"א במסכת תענית (דף כו, א) מביא בשם רבותיו שהם פירשו שהעצים בעצמם היו קריבים על גבי המזבח וזהו קרבן העצים. וכן משמעות דברי רש"י במסכת תענית (דף יב, א) ד"ה שיום טוב². גם הרמב"ם מודה שחז"ל למדו בדרך

1 תשעה ימים בשנה, ראה משנה תענית פ"ד מ"ה.

2 אכן ברש"י שם בדף כו, א ד"ה תשעה מבואר, שגם היו מקריבים קרבנות באותו היום [כדברי הרמב"ם], אולם השם קרבן העצים מתייחס אל העצים עצמם ולא אל הקרבנות הקריבים עמו. וראה שם ברש"י.

להתהלך - חומש ויקרא

דרשה שאף היחיד רשאי להתנדב עצים למקדש, ואף זה בכלל **קרבן העצים**. ואלו דבריו בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות ה"א:

מתנדב אדם ונודר עולה ושלמים וכל מין שירצה מחמשה מיני מנחות הבאין בנדר ונדבה. ומתנדב או נודר מנחה ממנחת נסכים לבדה מאי זה מין משלשה מיני מנחות נסכים כמו שביארנו. ומתנדב או נודר יין בפני עצמו או לבונה בפני עצמו או שמן בפני עצמו או **עצים למערכה מפני שהן כקרבן, שנאמר** (נחמיה יג, לא) **"ולקרבן העצים"**.

חז"ל בספרא ובגמרא, הסמיכו את הקרבן הזה על הפסוק בפרשתנו הפותח את פרשת קרבן המנחה:

"ונפש כי תקריב קרבן מנחה": ...ומנין שהיחיד מתנדב עצים? תלמוד לומר "קרבן"; מלמד שהיחיד מתנדב עצים. מכמה? לא יפחות משני גזירין.

(ספרא נדבה פרשה ח)

תנו רבנן: "קרבן"³ מלמד שמתנדבין עצים. וכמה? שני גזירין, וכן הוא אומר "והגורלות הפלנו על קרבן העצים". רבי אומר עצים קרבן הם, טעונין מלח וטעונין הגשה. אמר רבא ולדברי רבי עצים טעונין קמיצה. אמר רב פפא לדברי רבי עצים צריכין עצים.

(מנחות דף קו, ב)

לפי שיטת חכמים, עיקר קרבן העצים הוא נדבה לעצי המערכה. וכן לשון הרמב"ם המובאת לעיל (פי"ד ממעה"ק ה"א): "ומתנדב או נודר יין בפני עצמו או לבונה בפני עצמו או שמן בפני עצמו או **עצים למערכה** מפני שהן כקרבן, שנאמר (נחמיה יג, לא) ולקרבן העצים", מפני שפסק הלכה כחכמים. ואף על פי כן, יש כאן גדר אמצעי שאף עצים אלו הם **כמו** קרבן. אולם שיטת רבי היא, שעצים אלה הם ממש קרבן מנחה, וחייבים במלח, בהגשה ובקמיצה, ואפילו בעצים נוספים לבער תחת העצים האלה.⁴ ובמסגרת המאמר, ברצוננו לעמוד על משמעותו של הקרבן המיוחד הזה, **קרבן העצים**; כי לכאורה התמיהה בו עולה מאליה, מנא לן לחדש כזה קרבן שאינו אלא גזרי עצים, ולכאורה אין בו היגיון ואף אינו מוזכר בתורה.

3 "ונפש כי תקריב קרבן מנחה". רש"י.

4 וראה מעילה דף יט, ב, שלפי רבנן העצים קדושים בקדושת בדק הבית ויש להם פדיון, ואילו לרבי יש עליהם קדושת הגוף כמו קרבן ואין להם פדיון. וכן בתוספתא שקלים (פ"ג ה"ג) נחלקו רבי וחכמים אם המקריבין בחוץ חייב כדברי רבי, או פטור כדעת חכמים.

הקרבנות בספר נחמיה

בספר נחמיה (פרק י), במעמד כריתת האמנה⁵, מתאר הכתוב את עבודת בית ה' שקיבלו עליהם ישראל באותו המעמד:

וּבְכָל זֹאת אֲנַחְנוּ כְּרִיתִים אִמְנָה וְכִתְבִּים וְעַל הַחֲתוּם שָׂרִינוּ לְוִיָּנוּ כְּהִנְיָנוּ...

(פס' א)

וְהַעֲמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצּוֹת לָתֵת עָלֵינוּ שְׁלִשִּׁית הַשָּׁקֶל⁶ בַּשָּׁנָה לַעֲבֹדֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ. לֶלֶחֶם הַמַּעֲרֶכֶת וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְלַעֲוֹלַת הַתָּמִיד הַשְּׁבָתוֹת הַחֲדָשִׁים לְמוֹעֲדִים וְלִקְדָּשִׁים וְלַחֲטָאוֹת לְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל וְכָל מְלָאכֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ. וְהַגִּדְלוֹת הַפִּלְנוּ עַל קָרְבָן הָעֲצִים הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְהָעָם לְהֵבִיא לְבֵית אֱלֹהֵינוּ לְבֵית אֲבֹתֵינוּ לְעֵתִים מְזֻמָּנִים שָׁנָה בַּשָּׁנָה לְבַעַר עַל מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֵינוּ כְּכַתוּב בַּתּוֹרָה. וְלִהְיָא אֶת בְּכוֹרֵי אֲדָמָתָנוּ וּבְכוֹרֵי כָּל פְּרִי כָּל עֵץ שָׁנָה בַּשָּׁנָה לְבֵית ה', וְאֶת בְּכוֹרֹת בְּנֵינוּ וּבְהֶמְתָּנוּ כְּכַתוּב בַּתּוֹרָה וְאֶת בְּכוֹרֵי בְקָרֵינוּ וְצֹאנֵינוּ לְהֵבִיא לְבֵית אֱלֹהֵינוּ לְכֹהֲנֵי הַמִּשְׁרָתִים בְּבֵית אֱלֹהֵינוּ. וְאֶת רִאשִׁית עֲרִיסָתֵינוּ וְתִרְוּמָתֵינוּ וּפְרִי כָּל עֵץ תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר נָבִיא לְכֹהֲנִים אֶל לְשָׁכוֹת בֵּית אֱלֹהֵינוּ וּמַעֲשֵׂר אֲדָמָתָנוּ לְלוֹוִיִּם וְהֵם הַלְוִיִּם הַמַּעֲשֵׂרִים בְּכָל עֵרֵי עֲבֹדָתָנוּ. וְהִזֵּה הַפֶּה בּוֹ אֶהְרֹן עִם הַלְוִיִּם בַּעֲשֹׂר הַלְוִיִּם וְהַלְוִיִּם יַעֲלוּ אֶת מַעֲשֵׂר הַמַּעֲשֵׂר לְבֵית אֱלֹהֵינוּ אֶל הַלְשָׁכוֹת לְבֵית הָאוֹצָר. כִּי אֵל הַלְשָׁכוֹת יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי הַלְוִי אֶת תְּרוּמַת הַדָּגָן הַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר וְשֵׁם כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ וְהַכֹּהֲנִים הַמִּשְׁרָתִים וְהַשּׁוֹעֲרִים וְהַמְשָׁרְרִים וְלֹא נַעֲזֹב אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ.

(פס' לג-מ)

וַיָּשֻׁבוּ שָׂרֵי הָעָם בִּירוּשָׁלַם וּשְׂאֵר הָעָם הִפִּילוּ גִּדְלוֹת לְהֵבִיא אֶחָד מִן הָעֲשָׂרָה לְשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ וְתַשֵּׁעַ הַיָּדוֹת בָּעָרִים. וַיְבָרְכוּ הָעָם לְכָל הָאֲנָשִׁים הַמִּתְנַדְּבִים לְשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלַם.

(שם יא, א-ב)

הכתוב פותח את עבודת בית ה' ב-"לֶחֶם הַמַּעֲרֶכֶת וּמִנְחַת הַתָּמִיד" תחילה, הם לחם הפנים ומנחות הנסכים, ורק אחר כך הוא מזכיר את עולת התמיד והמוספין וחטאות שבכל מועד ומועד. ומלבד הסדר המיוחד שאנו מוצאים כאן בפסוק שהוא פותח במנחות, יש

5 "אמנה: להאמין ולבטוח בו". רש"י. "ענין קיום, כמו 'אמן נא דברך'" (מלכים א ח, כו). מצודת ציון.

6 האבן עזרא מפרש שזהו "נוסף על מחצית השקל, לצורך העניינים הנזכרים" (שם לעיל). ויש להראות, שבמעמד הזה קיבלו ישראל עליהם בנדיבות לב מיוחדת מעבר לחובה הבסיסית. אולם הרלב"ג שם מפרש, שבימיהם הגדילו המידות, והיה עשרה גרה יוצא שלישיית השקל. וכן כתב הרמב"ן בפרשת כי תשא.

להתהלך - חומש ויקרא

כאן פלא גדול ביחס שבין עולת התמיד ומנחת הנסכים; כי בדרך כלל המנחות הקריבות עם הזבח טפילות אל הזבח ונגררות אחריו, ואילו כאן בפסוק נראה להיפך: שהעיקר הוא מנחת התמיד ואחריו נגררת עולת התמיד.⁷

ובפסוק הבא "וְהַגִּזְרֹת הַפְּלִנּוּ עַל קֶרְבֶּן הָעֲצִים" וכו', עשו עסק גדול סביב הבאת העצים למזבח. וכפי שראינו בפתח המאמר, חז"ל למדו מכאן אודות הקרבן המיוחד שיכול אדם להתנדב עצים לבית ה' ונחשב הדבר לקרבן. ולכאורה עצי המזבח אינו אלא עניין טכני לדאוג שתמיד תהא אש על המזבח כדי להקריב את הקרבנות, ולמה עשו עסק כל כך גדול סביב העניין הזה? ועוד יש להעיר, שמבין כל הדברים המוזכרים בפרק, היחיד שנאמר בו לשון **קרבן**, הוא קרבן העצים. מה כל כך מיוחד בקרבן הזה?

ואז ממשיך הכתוב לפרט, להביא לבית ה' ולכהנים: "את הביכורים, את בכורות האדם והבהמה, את החלה, את התרומות ואת המעשרות". ולכאורה יש לשאול, שדווקא הקרבנות הבסיסיים, העולות והשלמים, הנדרים והנדבות, אינם מוזכרים כאן בפסוקים? ונראה לומר, שכשנאמר בפסוק לעיל "לָחֶם הַמִּעֲרֶכֶת וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְלַעֲוֹלַת הַתָּמִיד הַשִּׁבְתוֹת הַחֲדָשִׁים לְמוֹעֲדִים וְלִקְדָּשִׁים וְלִחֻטָּאוֹת לְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל וְכָל מַלְאֲכַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ", מילת "**וְלִקְדָּשִׁים**" באה לכלול את כל שאר מיני הקרבנות, העולות והשלמים, אלא שכלל הכתוב את הכול במילה אחת: "**וְלִקְדָּשִׁים**". הפסוק הזה מקביל במידה מסוימת אל הפסוק שבסוף פרשת פינחס המסכם את עבודת המועדות: "אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לָהֶם בְּמוֹעֲדֵיהֶם לְבֶד מִנְדְּרֵיהֶם וּנְדָבֹתֵיהֶם לְעֹלֹתֵיהֶם וּלְמִנְחֹתֵיהֶם וּלְנִסְכֵּיהֶם וּלְשִׁלְמֵיהֶם" (במדבר כט, לט). וכן יש פסוק דומה בסוף פרשת אמור. בפסוקים כאן אמנם, הכתוב מאריך ומרחיב בעניין הביכורים והתרומות מעשרות, ומקצר בעניין הקרבנות.

לאחר מכן מתאר הכתוב דבר נפלא; שהעם הפילו גורלות "לְהֵבִיא אֶחָד מִן הָעֶשְׂרָה לְשִׁבְת בִּירוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ וְתִשַּׁע הַיָּדוֹת בְּעָרֵיהֶם". העניין הזה מזכיר את מצות מעשר בהמה, רק שעשו זאת עם האנשים בעצמם! שאחד מכל עשרה היה קודש לה' לישב בירושלים וללמוד תורה.⁸

7 יש מפרשים ש"מנחת התמיד" היינו מנחת חביתין. והרלב"ג כתב שהוא הקטורת שעל מזבח הזהב. אולם פשטות הכתוב הוא מנחת הנסכים שבאה עם קרבן התמיד כמפורש בתורה בפרשיות תצוה ופינחס.

8 מכאן מקור למה שכתב בספר החינוך במצות מעשר בהמה, שמטרת המצוה היא כמו במצות מעשר שני ש"בהעלות כל איש מעשר כל בקר וצאן שלו שנה שנה במקום שעסק החכמה והתורה שם והיא ירושלים, ששם הסנהדרין יודעי דעת ומביני מדע... על כל פנים או ילך שם בעל הממון עצמו ללמוד תורה, או ישלח שם אחד מבניו שילמד שם ויהיה נזון באותן פירות". ומוסיף ספר החינוך: "ומתוך כך יהיה בכל בית ובית מכל ישראל איש חכם יודע התורה, אשר ילמד בחכמתו

המשפט החוזר על עצמו שוב ושוב בפסוקים אלה הוא: "לְהֵבִיא לְבֵית אֱלֹהֵינוּ". המשפט הזה יוצא מן הפסוק במצות ביכורים: "רְאִישִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ". ויש להראות, כי מצות הביכורים היא הכותרת לכלל המצוות המוזכרות כאן, שהרי בסוף ספר נחמיה, כשמסכם נחמיה את כל פועלו ומתפלל "זכרה לי אלוקי לטובה", הוא חותם בעניין המקדש ואומר: "וּלְקַרְבֵּן הָעֵצִים בְּעֵתִים מְזֻמָּנוֹת וּלְבִכּוּרִים זָכָרָה לִי אֱלֹקֵי לְטוֹבָה". (שם יג, לא); שני דברים מתוך עבודת בית ה' הוא בחר להזכיר: את העצים ואת הביכורים. ונראה, שקרבן העצים מסמל את הדברים העולים על המזבח, ואילו הביכורים מסמלים את הדברים הניתנים לכהנים. וכאן שוב ניתן לראות את משמעותו ומרכזיותו של קרבן העצים שדווקא אותו מזכיר הכתוב.

קרבנות מן החי וקרבנות מן הצומח

אם נתבונן בפסוקים אלה שבספר נחמיה, נשים לב, שהכתוב נותן חשיבות לקרבנות הבאים מן הצומח מעל אלה הבאים מן החי. המנחות כאן תופסות מקום מרכזי יותר מן העולות והחטאות. כך ניתן לראות ממה שפתח הכתוב בלחם הפנים ומנחת התמיד, ורק אחר כך הזכיר את עולת התמיד, המוספין והחטאות. וכן בעולת התמיד עצמה, הקדים הכתוב את מנחת התמיד, ואליה הטפיל את העולה בעצמה. וכן ראינו לעיל, שאת הקרבנות הבסיסיים, העולות והשלמים, הנדרים והנדבות, כלל הכתוב את כולם במילה אחת: "וּלְקֹדְשִׁים", ולעומת זאת בביכורים והתרומות ומעשרות הרחיב הכתוב לפרט כל אחד ואחד. וכן בסדר מתנות הכהונה, פתח בביכורים וסיים בתרומות ומעשרות, ואת בכורות הבקר והצאן הבליע באמצע.

עבודת הקרבנות, היא השלב הראשון בהתקרבות לפני ה' בביטוי של התבטלות והתמסרות לפני ה', וכאשר אנו מאריכים במאמרים לאורך ספר ויקרא. גם בתוך עולם הקרבנות, יש לחלק את מיני הקרבנות לשני סוגים: לקרבנות הבאות מן החי, ולקרבנות הבאות מן הצומח. קרבנות הבהמה מסמלים ממש את הקרבת החיים לפני ה', ובפרט לפי דברי הרמב"ן (ויקרא א, ט) בטעם מצות הקרבנות "כדי שיחשוב אדם בעשותו כל

כל בית אביו, ובכן תמלא הארץ דעה את השם. כי אם חכם אחד לבד יהיה בעיר או אפילו עשרה יהיו הרבה מבני אדם שבעיר וכל שכן הנשים והילדים שלא יבואו לפניו כי אם פעם אחת בשנה, או אפילו ישמעו דבריהם פעם אחת בשבוע, ילכו לביתם וישליכו כל דברי החכם אחרי גומ. אבל בהיות המלמד בכל בית ובית שוכן שם ערב ובקר וצהרים ויזהירם תמיד, אז יהיו כולם אנשים ונשים וילדים מוזהרים ועומדים, ולא ימצא ביניהם שום דבר חטא ועון, ועל ידי זה יזכו למה שכתוב ונתתי משכני בתוכם, והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלקים".

להתהלך - חומש ויקרא

אלה כי חטא לאלקיו, בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו" וכו'. הקרבנות מן הצומח אמנם, יש בהם סמל של הקרבה, אך אין בהם את סימן הקרבת החיים. ואדרבה, רובן של המנחות נאכלות לכהנים, ורק הקומץ מוקטר על גבי המזבח. בכך יש סמל, כי אף האדם חי לפני ה' ואפילו אוכל על שולחנו של מקום⁹. באותה קטגוריה ניתן לכלול גם את מצוות הביכורים ומעשר שני, והרבה הארכנו על משמעותן של מצוות אלה שמביאות את האדם לידי לימוד התורה והליכה בדרכי ה'¹⁰.

בספר נחמיה, כשבונים עזרא ונחמיה את הבית השני, הם מעמידים את עיקר עבודת הקרבנות בבית ה' סביב קרבנות המנחה. גם בעולת התמיד, הם מעצימים את מנחת התמיד על פני העולה בעצמה. עם המהלך החדש הזה, גם בכל קרבן בהמה, יש חלק בקרבן שהוא מן הצומח; הוא חלק העצים המבערים על גבי המזבח. חז"ל ראו בעצים האלה שאף הם יש להם דין של קרבן, ויכול היחיד להתנדב עצים למזבח. חז"ל הסמיכו את קרבן העצים אל הפסוק שבקרבן המנחה "ונפש כי תקריב קרבן (מנחה): מלמד שהיחיד מתנדב עצים". ושיטת רבי שראינו לעיל היא, שקרבן העצים הוא ממש קרבן מנחה, וטעון מלח, הגשה וקמיצה, ואפילו עצים נוספים לבער תחתיהם. יחד עם העצמות קרבנות המנחה בספר נחמיה, גם עצי המזבח מקבלים מעמד מיוחד. ומכאן יצא המושג **קרבן העצים**.

פרשיות קרבן העולה

כעת נוכל לראות, שכבר בפרשת קרבן העולה, נותנת התורה משמעות אל העצים ומתייחסת אליהם כמו חלק מן הקרבן:

והִפְשִׁיט אֶת הָעֹלָה וְנָתַח אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ. וְנָתְנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֲצִים עַל הָאֵשׁ. וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתָחִים אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַפֶּדֶר עַל הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ. וְקָרְבוּ וַיִּכְרְעוּ יָרֵיחַ בְּמִיָּם וַיִּקְטֹרֶר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֵה אִשָּׁה יָיִח וְיִחוּחַ לָהּ. (ויקרא א, ו-ט)

פסוק שלם מקדישה התורה לעבודת העצים: "וְנָתְנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ

9 ראה מאמרנו על הפרשה קרבן מנחה - אכילה מאישי ה'.

10 ראה מאמרנו לפרשת ראה ואת מעשרותיכם ואת תרומת ידכם.

וְעֵרְכוּ עֲצִים על האש". וכן משתמשת התורה לעבודת העצים באותה הלשון שנאמר אצל הקרבן: "וְעֵרְכוּ עֲצִים על האש", "וְעֵרְכוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַפָּדֶר", והתורה מפרטת: **"עַל הָעֲצִים** אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ". וכן בעולת הצאן ועולת העוף, מדגישה התורה שוב פעם בכל אחד: **"עַל הָעֲצִים** אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ". וכן גם בפרשייה הראשונה של קרבן השלמים נאמר "וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַמִּזְבֵּחַ עַל הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אִשֶּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַה'" (שם ג, ה). כשנאמר בפסוק ט "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַה", נראה שהכוונה היא לכלל הדברים המוזכרים: העצים, יחד עם הנתחים והראש והפדר, ועם הקרב והכרעיים. וכשנפתח את פרשת העולה שבתחילת פרשתנו, פרשת צו, נגלה דבר נפלא:

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. צו אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה עַד הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תֻּקְדָּה בּוֹ. וְלִבֶּשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בֹד וּמִכְנָסִי בֹד וְלִבֶּשׁ עַל בָּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ. וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וְלִבֶּשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן אֶל מַחוּץ לַמִּחָנֶה אֶל מְקוֹם טָהוֹר. וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תֻּקְדָּה בּוֹ לֹא תִכָּבֶה וּבֹעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֲצִים בְּבֹקֶר וְעֶרֶב עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים. אֵשׁ תָּמִיד תֻּקְדָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֶה.

(ויקרא ו, א-ו)

כמעט ואין מוזכר כאן בפסוקים הקטרת בשר העולה על גבי המזבח. רק בפסוק ה', בחצי השני של הפסוק נאמר "וְעֶרֶב עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים", אך כל הפרשה כולה מדברת על האש היוקדת על המזבח כל הלילה. וזה לעצמו דבר פלא לכאורה, שהכתוב פותח במצות הלילה כאשר עיקר מצות הקרבנות הוא ביום, וכמו שדרשו חז"ל (זבחים צח, א) מ"ביום צוותו". אכן כאן טמון הסוד של ספר נחמיה. ישנה היסטכלות על קרבן העולה עם הדגש דווקא על העצים והאש, ופחות עסק סביב הבשר המוקטר על המזבח. את הסוד הזה למדו עזרא הסופר ונחמיה בן חכליה מן הפרשה הזו שבתורה. זהו שאומר נחמיה: "וְהַגִּזְרֹת הַפְּלִנּוּ עַל קֶרְבֶּן הָעֲצִים הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְהָעָם לְהִבְיֹא לְבֵית אֱלֹקֵינוּ לְבֵית אֲבֹתֵינוּ לְעֵתִים מְזֻמָּנִים שְׁנָה בְּשָׁנָה לְבַעֵר עַל מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹקֵינוּ כַּכְּתוּב בַּתּוֹרָה". אין ספק שהפסוק הזה מתייחס אל הפסוק שבפרשתנו "וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תֻּקְדָּה בּוֹ לֹא תִכָּבֶה וּבֹעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֲצִים בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר".

פרשת העקדה

גם בפרשת העקידה, ניתן לראות את העסק הגדול שעשה אברהם סביב העצים:

וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בְּבֶקֶר וַיַּחְבֹּשׁ אֶת חֲמורוֹ וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נַעֲרָיו אִתּוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּבְשֶׁעַ עֵצִי עֵלָה וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹקִים...
וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת עֵצִי הָעֵלָה וַיִּשֶׁם עַל יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת הָאֵשׁ וְאֵת הַמֶּאֱכָלֹת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו. וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הַנְּנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וְאַיִה הִשָּׂה לְעֹלָה¹¹. וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֲלֵקִים יִרְאֶה לוֹ הִשָּׂה לְעֹלָה בְנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו. וַיָּבֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹקִים וַיָּבִין שֵׁם אַבְרָהָם אֶת הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֶה אֶת הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׁם אֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לְעֵצִים.

כמו שראינו בקרבן העולה, גם בעקידת יצחק, תחילה ערך אברהם את העצים, ואחר כך ערך את יצחק ממעל לעצים. באופן מיוחד, קורא הכתוב לעצים אלה בשם **עצי העולה**, לסמל את היותם חלק בלתי נפרד מן הקרבן. ואז בא הדבר הנפלא:

וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת יְדוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמֶּאֱכָלֹת לִשְׂחֹט אֶת בְּנוֹ. וַיִּקְרָא אֱלֹהֵי מִלְאָךְ ה' מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הַנְּנִי. וַיֹּאמֶר אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֱר וְאֵל תַּעֲשׂ לוֹ מֵאוֹמָה כִּי עֲתָה יִדְעֵתִי כִּי יִרְאֵה אֱלֹקִים אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת בְּנֶךָ אֶת יַחֲדָךְ מִמֶּנִּי.

מה כתוב כאן? כביכול אומר הקב"ה לאברהם: "אחר שערכת את העצים, ואחר שערכת את יצחק על גבי המזבח, כעת תוריד את יצחק; אני די לי רק בעצים". וכמובן, שגם את העצים אין צריך הקב"ה, אך הכוונה היא לעבודת העצים, שדי בכך לאדם לסמל את התבטלותו לפני ה', ואין הקב"ה חפץ בביטול החיים אלא בקיומם. אברהם מצידו אמנם, הלך והביא איל: "וַיִּשְׂאֵא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיִּרְאֵה אֵיל אַחֵר נֹאחֵז בְּסִבְרָ בְּקֶרְנוֹ וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ", אכן האמירה האלוקית היא: שדי בעבודת העצים לסמל את ההקרבה לפני ה'.

הייחודיות של קרבן העצים היא שאפשר לעשות את פעולת ההקרבה לפני ה' בלי לקחת חיים; רק להעלות את העצים ואותם לשרוף על אש המזבח. המזבח באופן הזה אינו שורף חיים, אלא רק עצים שמתחילה לכך הם מיועדים.

11 ראה מאמרנו לפרשת וירא אלקים יראה לו השם לעולה.

פרשת צו - קרבן העצים

ר' הונא בשם ר' מתנה אמר:
בזכות ג' דברים נברא העולם. בזכות חלה, ובזכות מעשרות, ובזכות בכורים.
ומה טעם? "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים":
ואין ראשית אלא חלה, שנאמר "רֵאשִׁית עֲרֹסְתְּכֶם". ואין ראשית אלא
מעשרות, היך דאת אמר "ראשית דגנך". ואין ראשית אלא בכורים, שנאמר
"ראשית בכורי אדמתך" וגו'. (בראשית רבה א, ד)

פרשת צו

קרבן מנחה - אכילה מאשי ה'

קרבן העולה פותח את סדר פרשיות הקרבנות, ואחריו בא קרבן המנחה. כך הוא הסדר בפרשת ויקרא, וכך שוב הסדר בפרשת צו כאשר חוזרת התורה לפרט את **תורת כל קרבן** וקרבן. ובמאמר זה ברצוננו לעסוק במהות קרבן המנחה.

מיקום זה של פרשת קרבן המנחה מיד אחר העולה מעורר שאלה משתי פנים. ראשית, הרי הכותרת של כל פרשיות הקרבנות הלא הוא הפסוק "אֲדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָּן לַיהוָה מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבֶּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קֶרְבְּנֵיכֶם", המובן הפשוט של קרבן הינו על ידי הקרבת בעל חיים. כאשר זורקים את דמו של החי על המזבח, מבטאים בזה את **הקרבת החיים**, ביטוי של התבטלות והתמסרות להקב"ה. קרבן המנחה אינו בא מן החי אלא דווקא מן הצומח, והוא לא נכלל באף אחד מן המינים המוזכרים בפסוק¹. היה נראה להסיק מכך, כי קרבן המנחה אינו קרבן עיקרי כקרבן בהמה, אלא נספח הוא אל פרשת הקרבנות כקרבנות העוץ. אלא שלפי זה, היה מן ראוי לכתבו בסוף פרשת הקרבנות, והרי לא כן סדרה התורה, אלא מיד אחר פרשת העולה סדרה התורה את פרשת המנחה? עוד יש לשאול, שהרי הראינו במאמר לפרשת ויקרא קרבן עולה - כליל לה' אשר כל סוגי הקרבנות מתחלקים לשתי קטגוריות: העולות והשלמים, כאשר קרבן העולה הוא אב לכל הקרבנות העולים כליל, ואילו קרבן השלמים הוא האב לכל הקרבנות אשר בהם יש אכילת אדם. לפי הבנה זו, היינו מצפים שפרשת קרבן המנחה תבוא לאחר שתלמד אותנו התורה אודות החידוש של קרבן השלמים, שהרי אף בקרבן המנחה יש אכילת אדם - שיירי המנחה הנאכלים לכהנים. אבל לא! סדר הפרשיות מלמד אותנו, כי בכדי להבין את מהות קרבן המנחה אין אנו נזקקים לחידוש של קרבן השלמים. דבר זה טעון הסבר. כל זה מוביל אותנו אל ההבנה, אשר על אף היות קרבן המנחה קרבן בפני עצמו, מכל מקום משתייך הוא אל משפחת העולה ונספח הוא אל קרבן העולה. מטעם זה סידרה אותו התורה מיד בסוף פרשת קרבן העולה, עוד לפני פרשת קרבן השלמים.

1 באותה מידה, יש לשאול גם לגבי עולת העוץ וחטאת העוץ שאף הם אינם נכללים בפסוק הכותרת, אך בהם בכל זאת יש מיצוי הדם על המזבח, משא"כ במנחה.

אם נתבונן בפסוקי התורה סביב קרבן המנחה נשים לב, כי בכל מקום אשר מצווה התורה בקרבן המנחה על אכילת הכהנים, מוסיפה התורה את צמד המילים - **מאשי ה'**. בפרשת ויקרא מופיע פעמיים הפסוק "וְהִנֹּתְתָּ מִן הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים **מֵאֲשֵׁי ה'**" (ויקרא ב, ג', י), וכן בפרשתנו פרשת צו נאמר שוב "כָּל זָכָר בְּבִנְיָ אַהֲרֹן יֹאכְלֶנָה חֶק עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם **מֵאֲשֵׁי ה'**" (ויקרא ו, יא). וכן פעמיים בפרשת שמיני "וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן וְאֶל אֱלֻעָזָר וְאֶל אִיתָמָר בְּנֵי הַנֹּתָרִים קָחוּ אֶת הַמִּנְחָה הַנֹּתָרָה **מֵאֲשֵׁי ה'** וְאָכְלוּהָ מִצֹּת אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא. וְאָכַלְתֶּם אֹתָהּ בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ כִּי חֶק וְחֶק בְּנֵי הוּא **מֵאֲשֵׁי ה'** כִּי כֵן צִוִּיתִי" (ויקרא י, יב). גם בפרשת לחם הפנים שאף הוא ממניי המנחות נאמר "וְהִיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וְאָכְלוּהוּ בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא לוֹ **מֵאֲשֵׁי ה'** חֶק עוֹלָם" (ויקרא כד, ט).

בקרבן המנחה התחדש חידוש נפלא; המנחה במהותה היא באמת עולה הראויה לעלות כליל, וכפי שניתן לראות במנחת כהן אשר "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כְּלִיל תְּהִיָּה לֹא תֵאָכֵל" (ויקרא ו, טז), דין זה מורה על עצם היות המנחה במהותה קרבן העולה כליל². אלא שכאן חידשה התורה, כי בשביל להעלות את הקרבן כליל, אין צריך להקריב את המנחה כולה על המזבח, אלא הכהן האוכל את שייריה, על שולחן המקום הוא אוכל, אכילת הכהן נחשבת כאכילת המזבח! זו היא המשמעות הפשוטה של האכילה **מאשי ה'**, הקרבן כולו ראוי הוא להיות נאכל על ידי אש המזבח, אלא שאכילת הכהן משמשת **במקום** אכילת המזבח. קרבן המנחה אם כן, הוא בעצם קרבן עולה באופן המחודש.

נבין לפי זה, מדוע רק בקרבן המנחה אנו מוצאים את דין אכילת הכהנים כבר בפרשת ויקרא. שהרי אם נתבונן נבחין, כי בכל שאר הקרבנות אין מוזכר דין אכילת הכהנים בפרשת ויקרא, התורה מצווה אך ורק על החלק המוקטר על המזבח, ורק בפרשת צו מלמדת התורה אודות אכילת הכהנים את החטאת, האשם וחלקם בקרבן השלמים [אכילת הבעלים בקרבן שלמים נעדרת לגמרי מכל ספר ויקרא, ורק בספר דברים לומדים אנו את החידוש הנפלא של אכילת כל אדם מישראל³]. בניגוד לשאר הקרבנות,

2 בהמשך המאמר יתבאר טעם החילוק בין מנחת כהן למנחת ישראל.

3 אמנם ודאי בפסוק בפרשת צו "כִּי אֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה לְקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם וְאֵת אֹתָם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחֶק עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא ז, לד) מרומז שעיקר הקרבן נאכל על ידי האדם מישראל, אך בכל זאת אין זה כתוב מפורש רק בפרשת ראה "וְאָכַלְתֶּם שָׁם לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם" (דברים יב, ז).

להתהלך - חומש ויקרא

בקרבת המנחה כן אנו מוצאים פעמיים את מצות אכילת הכהנים כבר בפרשת ויקרא. שונה היא מצות אכילת הכהנים את שיירי המנחה מאכילתם את שאר הקרבנות, הכהן האוכל את קרבן המנחה משמש כמזבח האוכל את אישי ה', ובוודאי מתאים שתצווה התורה על אכילתו יחד עם שאר החלקים המוקטרים על המזבח.⁴

לאור הדברים האמורים, הבה נלמד את פרשת תורת המנחה שבפרשתנו פרשת צו:

וזאת תורת המנחה הקרב אתה בְּנֵי אֶהְרֹן לִפְנֵי ה' אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ. וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנָּה וְאֵת כָּל הַלֶּבֶנָּה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה וְהַקֹּטִיר הַמִּזְבֵּחַ רֵיחַ נִיחֹחַ אֲזַכְּרֶתָהּ לָהּ. וְהִנֹּתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֶהְרֹן וּבָנָיו מִצֹּת תֹּאכַל בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצֵר אֹהֶל מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ. לֹא תֹאפֶה חֲמִץ חֶלְקֶם נִתְּתִי אֹתָהּ מֵאִשִּׁי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא כַּחֲטָאֵת וְכֹאשֶׁם. כָּל זָכָר בְּבְנֵי אֶהְרֹן יֹאכְלֶנָּה חֶק עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשִּׁי ה' כָּל אֲשֶׁר יַעַבְדֶּם יִקְדָּשׁ. (ויקרא ו, ז-יא)

בקרבת המנחה ישנה עבודה מיוחדת מה שלא מצאנו בשאר הקרבנות, היא מצות ההגשה "הקרב אתה בְּנֵי אֶהְרֹן לִפְנֵי ה' אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ". עבודה זו מסמלת, כי אמנם את המנחה כולה מקריבים אל המזבח, וראויה היא כולה לעלות עליו כליל. לעומתה, את השלמים אין מגישים אל המזבח, כי אכן באמת אין היא ראויה כולה אל המזבח מפני חלק הבעלים שבה שאינו קרב.

לאחר שנעשתה עבודת ההגשה, מלמדת התורה כי באמת אין מקריבים אותה על

4 עם זאת, על אף שבשתי הפרשיות מזכירה התורה את דיני ההקטרה והאכילה, הרי שבפרשת ויקרא עיקר הדגש הוא על מצות ההקטרה ובענין האכילה מקצרת התורה, ואילו בפרשת צו עיקר הדגש הוא דוקא על ענין האכילה, ובמצות ההקטרה מקצרת התורה.

5 יש להעיר, כי אמנם קרבן המנחה הוא המקום העיקרי בו מדגישה התורה שוב ושוב כי האכילה היא מאישי ה', כן אנו מוצאים את הביטוי הזה גם בקרבנות נוספים בלשון דומה. בפרשת קרח נאמר לגבי החטאת והאשם "זֶה יְהִי לָךְ מִקְדָּשׁ הַקְדָּשִׁים מִן הָאֵשׁ כָּל קֹרְבָנָם לְכָל מִנְחָתָם וְלִכָּל חֲטָאתָם וְלִכָּל אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יִשְׁבִּיבוּ לִי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים לָךְ הוּא וּלְבִנְיָךְ" (במדבר יח, ח). וכן בפרשת צו נאמר לגבי החזה ושוק הניתן לכהנים מקרבן השלמים "זאת מִשְׁחַת אֶהְרֹן וּמִשְׁחַת בְּנָיו מֵאִשִּׁי ה'" (ויקרא ז, לה) [ויש לציין, שבפסוק זה אין כתוב מפורש כי האכילה היא מאישי ה', רק נאמר שהמתנה היא מאישי ה']. עם זאת, קרבן המנחה הוא המקור והשורש לחידוש הזה, וממנו יונקים כל שאר הקרבנות. בפסוק בפרשת קרח, מופיע קרבן המנחה ראשון מבין הקרבנות, כי רק בעקבותיו באים גם החטאת והאשם, וכן גם השלמים שבפרשת צו.

6 ראה רש"י.

המזבח בפועל⁷, אלא רק "וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנֶה... וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ יְיָ יִחַח נִיחֹחַ אֶזְכְּרֶתָהּ לָהּ", רק חלק קטן שהוא הקומץ עולה על המזבח בפועל. הקומץ נקרא בלשון התורה "אֶזְכְּרֶתָהּ", הקומץ מייצג כביכול את כל המנחה⁸, וכאשר מקטירים אותו הרי זה נחשב כאילו המנחה כולה עולה על המזבח.

עבודת הקמיצה והקטרתו על המזבח הופכים את כל שאר המנחה להיות שיריים, שאף בהם צריך לקיים את דין אכילת המזבח. בפרשת שמיני, משתמשת התורה בלשון נוספת לעבודת הקמיצה "וַיִּקְרַב אֶת הַמִּנְחָה וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ מִמֶּנָּה וַיִּקְטֹרַע עַל הַמִּזְבֵּחַ" (ויקרא ט, יז).⁹ הקב"ה כביכול אומר, כל מה שמצליח הכהן למלא בכפו - ימלא ויקריב על המזבח, ומכיוון שמקבל המזבח את הכף הראשונה, כבר נאמרה במנחה זו האמירה שהיא כולה לה', ושוב אין צריך לקיים בשאר המנחה בפועל את דין אכילת המזבח. כאן חידשה התורה את החידוש הנפלא אשר "וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֹהֲרָן וּבְנָיו", הכהנים באים וממלאים את חלק המזבח. אי לכך, הרי צריכה להיות אכילתם ממש כדין אכילת המזבח "מִצֹּת תֹּאכַל בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצֵר אֹהֶל מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ". כשם שבמזבח נאמר "כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לָהּ לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כָּל שֹׂאֵר וְכָל דְּבֶשׂ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לָהּ" (ויקרא ב, יא), כך באכילת הכהנים את המנחה נאמר "מִצֹּת תֹּאכַל" ו"לֹא תִאָּפֶה חֶמֶץ". וכן לגבי מקום האכילה, צריכה היא להיות "בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצֵר אֹהֶל מוֹעֵד" כמזבח, ובשונה ממצות אכילת השלמים הנאכלים בכל העיר. בפרשת שמיני, מצווה משה את הכהנים לאכול את המנחה ממש **אצל המזבח**, כאשר נראה בסמוך.

התורה מנמקת את הסיבה לכל הדינים האלו כי "חֲלָקָם נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאֲשִׁי", חלק זה שייך בעצם לאישי ה', כאשר בארנו בהרחבה¹⁰. באותה הנימה גם חותמת הפרשה "כָּל זָכָר בְּבִגְיָ אֹהֲרָן יֹאכְלֶנָה חֶק עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאֲשִׁי ה' כָּל אֲשֶׁר יִגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ". בשונה מקרבן השלמים אשר בו חלק הכהנים [החזה והשוק] נאכל אף לנשות הכהנים, קרבן המנחה אינו נאכל אלא לזכרים, באכילת המנחה חידשה התורה דין מחודש "חֶק עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם" אשר הכהן אוכל "מֵאֲשִׁי ה'".

ניתן לראות בבירור את החילוק שבין קרבן המנחה לקרבן השלמים, בפסוקים

7	במנחת כהן העולה כליל, באמת אין עושים קמיצה לפי מסקנת ההלכה. רמב"ם פי"ג ממעשה הקרבנות הי"ב.
8	בדומה למה שבארנו במאמר לפרשת ויקרא קרבן עולה - כליל לה' במצות תרומת הדשן.
9	וראה רש"י.
10	צריך לבאר את החלק השני של הפסוק "קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא כַחֲטָאת וְכָאֲשֶׁם", וראה מאמרנו לפרשת מצורע קדש קדשים הוא .

להתהלך - חומש ויקרא

שבפרשת שמיני:

מנחה וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל אֵיתָנִם בְּנֵי הַנּוֹתָרִים קָחוּ אֶת הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי ה' וְאֶכְלוּהָ מִצֹּת אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא. וְאֶכְלָתֶם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ כִּי חֹקֶה וְחֹק בְּנִיָּהּ הוּא מֵאִשֵּׁי ה' כִּי כֵן צִוִּיתִי. **שלמים** וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר אֹתָהּ וּבְנִיָּהּ וּבְנִיָּהּ אֹתָהּ כִּי חֹקֶה וְחֹק בְּנִיָּהּ נָתַנוּ מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. (ויקרא י, יב-יד)

המנחה ניתנה לכהנים מאישי ה', ולכן מקום האכילה הוא אצל המזבח ולזכרי הכהונה בלבד. השלמים לעומתה, ניתנים לכהנים מזבחי שלמי בני ישראל, ולכן מקום האכילה מתרחב למקום טהור, וכמו כן גם כל שבט הכהונה נוטלים חלק באכילתה "אֹתָהּ וּבְנִיָּהּ וּבְנִיָּהּ אֹתָהּ".

התייחודה המנחה אשר בה נאמר כי בסופו של דבר אין שייך אצל הקב"ה המושג אכילה, ועל אף שהמנחה כולה ראויה לעלות כליל, רק חלק קטן עולה על המזבח והשאר נאכל לכהנים. בשאר הקרבנות אשר בהם מחלקים את הבהמה לנתחים שונים, אין שייך לבטא את העניין הזה, מפני שאם יינתן חלק אחד למזבח והשאר לכהנים, הרי ייראה כאילו חלק זה שייך לה' ושאר החלקים שייכים לכהנים [כפי אשר ניתן לראות בקרבן השלמים, אשר בו החלבים עולים על המזבח, החזה ושוק ניתנים לכהנים ושאר הקרבן נאכל לבעלים], אבל המנחה שכולה יחידה אחת ואינה מורכבת מחלקים שונים, מה שנעשה בחלק זה ראוי שייעשה בחלק זה. אם כן, הקומץ הראשון העולה על המזבח, מבטא את היות המנחה כולה ראויה למזבח. מעתה, שוב אמרה תורה שאין צריך בפועל להקריבה - שהרי אין שייך אצל הקב"ה המושג אכילה - אלא שייריה נאכלים לכהנים מאישי ה'.¹¹

סמוך לפרשת תורת המנחה שזה עתה למדנו, מוסיפה התורה לצוות על מנחת החביתין ומנחת החינור:

11 כאן המקום להעלות בזכרון את מה שכתבנו במאמר לפרשת תצווה ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי; אשר השולחן במשכן מסמל את נוכחותו של האדם בהיכל ה'. ובארנו, כי בספר שמות עדיין לא ניתנה האפשרות לכניסת האדם אל הקודש פנימה, ולכן סיפור השולחן נעדר מספר שמות. רק בספר ויקרא אחר שניתנה הרשות לכניסת האדם, ואחר שלמדנו על מעלת הכהן אשר הוא ממש חלק מבני הבית, מוצאים אנו את מצות לחם הפנים. מיוחדת היא מנחת לחם הפנים שכולה נאכלת על ידי הכהנים, ורק את ביזי הלבונה מקטירים על המזבח.

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. זֶה קָרְבַּן אֶהְרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ בַּיּוֹם הַמִּשָּׁח
 אֹתוֹ עֲשִׂיתָ הָאֹפֶה סֵלֶת מִנְחָה תָמִיד מִחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב. עַל
 מִחְבַּת בִּשְׁמֹן תַּעֲשֶׂה מִרְבֶּכֶת תִּבְיָאָנָה תִּפְיָנִי מִנְחַת פְּתִים תִּקְרִיב רֵיחַ נִיחֹחַ לָהּ.
 וְהִכְהֹוּ הַמִּשְׁיחַ תַּחֲתָיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חֶק עוֹלָם לָהּ כָּלִיל תִּקְטָר. וְכָל מִנְחַת
 כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לָּא תֹאכַל. (ויקרא ו, יב-טז)

התורה כללה בפרשה אחת את שתי המנחות - מנחת חביתין ומנחת החינוך.¹² **מנחת חביתין** - היא מנחת הכהן הגדול שנצטווה להקריבה בכל יום מחציתה בבקר ומחציתה בערב. **מנחת חינוך** - היא מנחת הכהן ההדיוט שנצטווה להקריבה עם כניסתו לעבודת הכהונה, את מנחה זו מקטיר הכהן כולה כאחת.¹³

מנחת חביתין הינה קרבן תמידי המורה על היות הכהן הגדול בן בית בהיכל ה', הכהן אינו אורח אלא דייר של קבע בבית ה',¹⁴ ומתאים שיקריב בכל יום קרבן קבוע.¹⁵ כעת מבינים אנו היטב מדוע נבחר דווקא קרבן המנחה לתפקיד זה, על ידו ניכרת בצורה הכי חזקה תוקף קדושתו של הכהן אשר הוא ממש כמזבח האוכל את אישי ה'. מאותו הטעם מתחנך הכהן ונכנס לתפקידו דווקא עם קרבן המנחה, עם כניסתו לעבודה ראוי לו להביא קרבן המורה על עוצם חיבורו ושייכותו לבית ה'.

לאור זאת, הרי מאליה עולה התמיהה, כי דווקא פרשה זו חותמת בפסוק "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לָּא תֹאכַל", דווקא מנחת הכהן אינה נאכלת כלל?!

ובכן, הכהן משמש כמזבח האוכל את אישי ה', רק כאשר הוא משמש בתפקיד הכהונה בהיכל ה'. דבר זה ניכר, כאשר הישראל מביא את המנחה והכהן מקריבו ואוכלו, אולם כאשר הכהן בעצמו הוא הבעלים של המנחה, אם יקבל הכהן את המנחה בחזרה אליו לאכלו, הרי תיתפס אכילתו כאכילת הבעלים ולא כאכילת המזבח, ולא יהיה ניכר שקרבן זה כולו לה'. לפיכך אמרה תורה, כי דווקא את מנחת הכהן יקריבו כליל כקרבן עולה, כדינה המקורי הראוי לה טרם חידשה התורה את אכילת הכהן מאישי ה'.

וְעֶרְבָה לָהּ מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם כִּימֵי עוֹלָם וְכִשְׁנִים קִדְמוֹנִיּוֹת.

12 ראה רש"י.

13 ראה רמב"ם פי"ג ממעשה הקרבנות ה"ד.

14 ראה מאמרנו לפרשת צו ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה.

15 מנחת חביתין קריבה יחד עם התמידין מחציתה בבקר ומחציתה בערב. רמב"ם פי"ג מתמידין ומוספין הי"ח.

פרשת צו

וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים

בפרשתנו, פרשת צו, מלמדת התורה על שבעת ימי המילואים. בעניין זה אנו קוראים כי הכהנים מחויבים לשבת כל שבעת הימים באהל מועד. נביט בלשון הכתובים:

וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ שְׁבַעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת יְמֵי מִלְאֵיכֶם כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת יִדְכֶם. (ויקרא ח, לג).

ועוד שם, פסוק אחד לאחר מכן:

וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וְשִׁמְרְתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת ה' וְלֹא תָמוּתוּ כִּי כֵן צִוִּיתִי. (שם, לה).

במבט ראשון נראה כי אותו העניין ממש נכפל כאן שני פעמים. והתמיהה עולה מיד, מה צורך יש בכפילות זו, וכפי שכבר עמד על כך הרמב"ן בפירושו.

אלא שבאמת, אם נדקדק בלשון הכתוב נראה שיש כאן כמה שינויים מכריעים בין שני הפסוקים הללו. ראשית, אם מתחילה נכתב הציווי באופן שלילי לאסור את היציאה [מצוות לא תעשה], הרי שבפעם השנייה יש כאן ציווי חיובי לשבת פתח אהל מועד. [מצוות עשה]. שינוי נוסף הוא המושג **מילואים**, המובלט מאוד בפעם הראשונה ["יום מלאת", "ימי מילואיכם", "ימלא את ידכם"], ונעדר לגמרי בפעם השנייה.

יש גם לדקדק את הלשון "תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים", שלכאורה היה ראוי לכתוב את מספר הימים קודם ורק לאחר מכן את אופן הישיבה "תשבו שבעת ימים יומם ולילה" ולא "תשבו יומם ולילה שבעת ימים". ובכלל, הישיבה בבית המקדש בלילה אין בה טעם לכאורה, שהרי עבודת הקרבנות אינה נעשית בלילה כלל. יש להרגיש גם את הלשון "ופתח אהל מועד תשבו" שיש בה משמעות של דירה קבועה.

נראה, כי אכן יש כאן שתי מצוות שונות לגמרי בשני הפסוקים הללו. כי מלבד עניין

פרשת צו - וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וּלְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים

החינוך לעבודה וההתרגלות למשימות הכהונה, הרי הכהנים זוכים ויושבים בבית ה', ולא עוד אלא שהם מצווים לבוא ולהתגורר שם, להפוך את עצמם לדיירים של קבע ולבני בית של ממש בהיכל ה', וכמאמר דוד "אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתִקְרַב יִשְׁכֵּן חֲצִירֶיךָ נִשְׁבָּעָה בְּטוֹב בֵּיתְךָ קֹדֶשׁ הַיְכָלְךָ" (תהלים סה). את ההוראה הזו באה התורה ללמדנו בפסוק השני, כי אכן הכהנים מצווים להתגורר באהל מועד יומם ולילה.

הלשון "יומם ולילה" מעלה בזכרוננו את לשון הכתוב "וְהָיִיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְלַיְלָה" (יהושע א, ח). יש כאן אמירה משמעותית מאוד, "יומם ולילה" פירושו להתמסר אל הדבר לחלוטין ובאופן מלא, עד שהוא ממלא את החיים כולם. אף שבאופן מעשי אין כל אדם מסוגל ללימוד תורה כל היום והלילה, מכל מקום החיוב הבסיסי של לימוד התורה הוא באופן זה של יומם ולילה, וכפי שאמרו חז"ל "אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קיים מצות לא ימוש ספר התורה הזה מפיו" (מנחות צט, ב). כי הצורה היסודית של לימוד התורה בחיי האדם הוא בהתמסרות טוטאלית, ורק הקיום המעשי לובש פנים אחרות של פרק אחד שחרית וערבית. באופן דומה, גם לגבי עבודת הכהונה בבית המקדש, מצופה מן הכהן שעבודת המקדש תהפוך להיות מרכז חייו, וכי התגוררותו בבית ה' תהפוך לשיבה של קבע. אמת, לכהן ישנם גם חיים אישיים מחוץ לכתלי בית המקדש, ועבודתו שם בפועל תהיה רק לעיתים מזומנות, אך ביסודו של דבר התפיסה העקרונית היא כי הוא נמצא בבית ה' כבן בית, יומם ולילה.

את הקביעות הזאת בבית ה' יצרו אהרן ובניו בשבעת ימי המילואים. מתאימה היא מאוד אפוא הלשון "תשבו יומם ולילה", כי אף שמצוות הקרבנות היא ביום בלבד, הכהנים מתגוררים בבית ה' כבני בית הדירים בביתם תמיד. כי זוהי אכן מהותה של עבודת הכהונה, הכניסה אל בית ה' כבקי ורגיל, הנוהג מנהג של בן בית ביום ובלילה. רק לאחר ההוראה "תשבו יומם ולילה" באה ההגבלה "שבעת ימים", כי הישיבה בבית ה' היא בעצם תמידית ביום ובלילה, וכמאמר דוד "שִׁבְתִּי בְּבֵית ה' כָּל יְמֵי חַיִּי לַחַזְזוֹת בְּנִגְעִם ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכָלֹ" (תהלים כז), ורק כורח המציאות מגביל אותה לשבעת ימים בלבד. ישיבה זו של קבע בשבעת הימים מעניקה את המשמעות לעבודת הכהונה בכל שאר הימים העתידיים לבוא.

ואכן, חז"ל ראו את הישיבה באוהל מועד בשבעת ימי המילואים כדוגמא לשיבה של קבע הכוללת את הימים ואת הלילות, כדרך כל אדם הדר בביתו ואינו יוצא משם אף בלילה, ראה במסכת סוכה מג, א: "בסכות תשבו שבעת ימים - ימים ואפילו לילות. אתה אומר ימים ואפילו לילות, או אינו אלא ימים ולא לילות... תלמוד לומר תשבו תשבו לגזרה שוה. נאמר כאן תשבו ונאמר במלואים תשבו, מה להלן ימים ואפילו לילות -

להתהלך - חומש ויקרא

אף כאן ימים ואפילו לילות". חכמים מבקשים כאן מקור לכך שהישיבה בסוכה צורתה היא כדרך הישיבה בבית והיא כוללת גם את הלילות, שלא כמו בלולב שמצוותו היא ביום בלבד. את התשובה הם מוצאים במושג ה"תשבו" שבשבעת ימי המילואים, שהוא ישיבה של **יוםם ולילה**, ישיבה של בן בית שאין לה הגבלות של שעות וזמנים. וכמוה היא גם הישיבה בסוכה, וכפי שאמרו עליה חז"ל במקום אחר "**תשבו כעין תדורו**", (סוכה כז, א).

נראה, שזהו שורש ההלכה שכתב הרמב"ם (ראה הלכות כלי המקדש פ"ה ה"ז) שעל הכהן הגדול לדור בירושלים ולא לזוז משם, הלכה שכבר תמנהו עליה רבים מאין מקורה. ולדברינו הרי שורש הדברים מפורש כאן בפרשת המילואים, כי בעצם מקומם של הכהנים הוא פתח אהל מועד לפני ה' כבני בית, ואם כן וודאי שמקומו של הכהן הגדול המייצג את כל אחיו הכהנים הוא לפני ה', בירושלים¹.

עניין זה, של הכניסה לבית ה' והדירה שם כבן בית היא מהמסרים העיקריים של ספר ויקרא. כפי שהארכנו בכמה מקומות - לכותרת הפותחת ישנו תפקיד מכריע בהבנת העניין כולו, ואכן, ספר ויקרא פותח במילים "**וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה**" (ויקרא א, א) בניגוד לספר שמות, שם מובלטת התפיסה המדגישה את המרחק שבין האדם לה', וכפי שבא הדבר לידי ביטוי במילים המסיימות את ספר שמות "**וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לְבֹא אֶל אֱהֱל מוֹעֵד כִּי יִשָּׁכַן עָלָיו הָעֶנָן וְכָבוֹד ה' מְלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן**" (שמות מ, לה), הרי שבספר ויקרא הדגש הוא על היכולת של האדם להיכנס לבית ה', כי הקב"ה בעצמו קורא אל משה להיכנס אליו. בפרשתנו נתחדש עוד כי בסופו של דבר האדם הופך לבן בית בבית ה' פנימה, וכפי שבא הדבר לידי ביטוי אצל אהרן ובניו בשבעת ימי המילואים.

עניין זה הוא גם מן היסודות של ספר שמואל, כאשר עלי נוטה למות נאמר "**וַיִּגַּד אֶלְקִים טָרָם יִכְבֶּה וְשִׁמוּאֵל שָׁכַב בְּהִיכַל ה' אֲשֶׁר שָׁם אָרוֹן אֱלֹקִים**" (שמואל א ג, ג). דבר זה הוא נדרה של חנה יהיה בנה דר בבית ה' תמיד, לא כעלי היושב בפתח, אלא כשמואל השוכב בהיכל ה' ממש, כי נביא ה' כבן בית הוא בבית ה', בית המקדש, ושם דירתו יומם ולילה.

1 ומקומו של הכהן הגדול הוא בירושלים שהיא כפתח אהל מועד, ולא באוהל מועד עצמו, שהרי גם בשבעת ימי המילואים לא ישבו הכהנים בעזרה עצמה כי אם בפתחה, שהרי אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, וכפי שאמרו חז"ל לגבי שמואל, עיין קדושיו עח,ב.